

Nyugatplusz

IX. évfolyam 2. szám

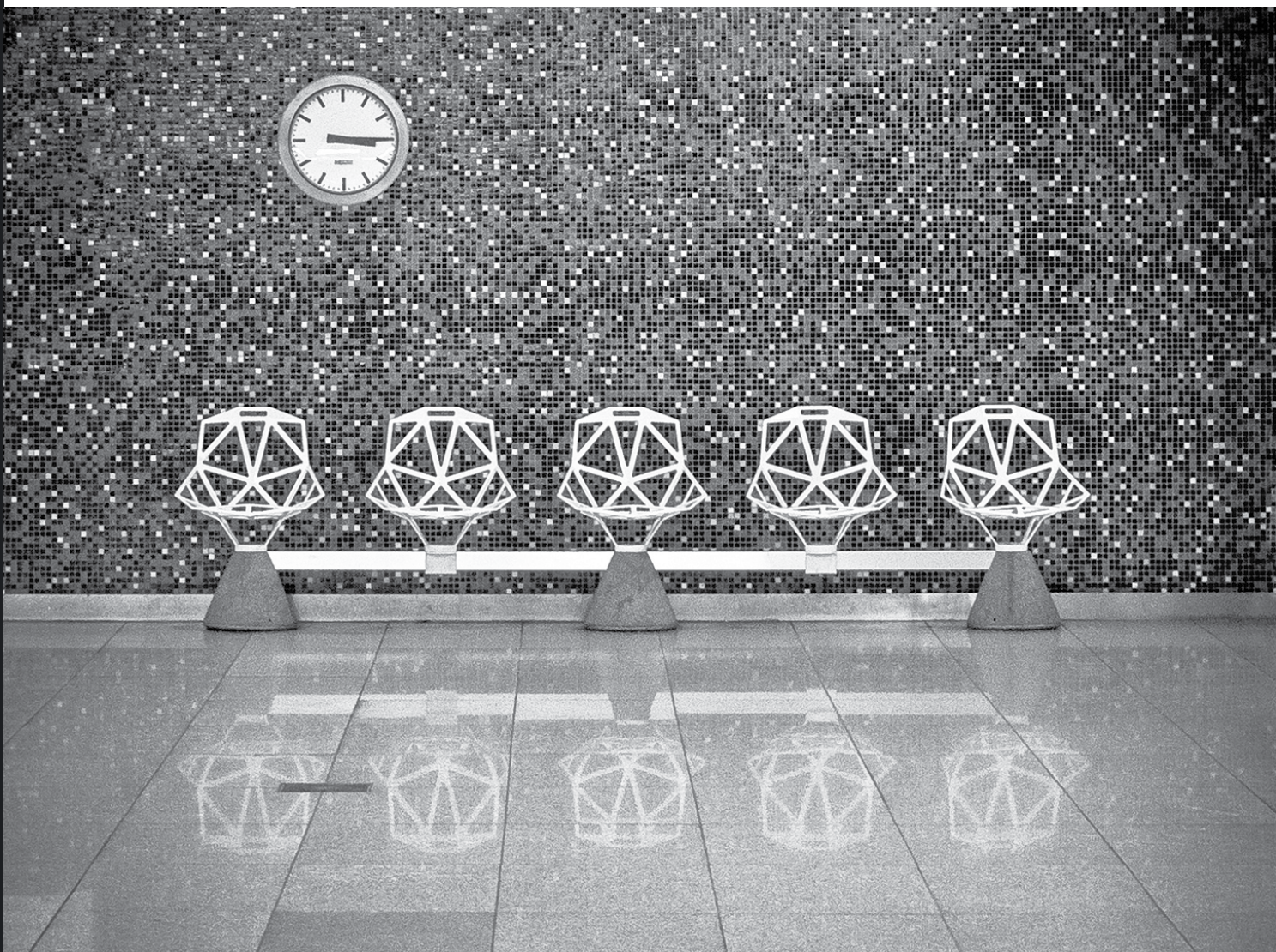
ALAPÍTÓK: RAFFAI FERENC, SZABÓ ZOLTÁN ATTILA (FŐSZERKESZTŐ)
FŐVÉDNÖK: KONYÁRI JÁNOS 1951–2017

újnyugat

IRODALMI KÖR

Allan Bealy, Andrew Topel, Avelino de Araújó, Zilahi Nono műveivel

CSONTOS MÁRTA: A begyűjtő • LENCSÉS KÁROLY: Üvegszemek • HODOSSY GYULA: Kicsap szívdobogása •
VÖRÖS ISTVÁN: Mi tudat alá süllyed • TŐZSÉR ÁRPÁD: Zavaros álmok dicsérete • PETŐCZ ANDRÁS: A Jelenlét
szerzői • HEKL KRISZTINA: Eszmélet • KIS PÁL ISTVÁN: ...pietà... • HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS: búcsú •
BÍRÓ JÓZSEF: Kórisme/Statue victim • TURCZI ISTVÁN: Két Perc Gyűlölet • FILIP TAMÁS: A kasszánál •
ZALABA ZSUZSA: Roppant haiku • DANCS RÓZSA: Karoly Veress, Sculptor • BOLEMANT LÁSZLÓ: az erdei szél

GROSCH PÉTER: Modern nyugalom

VARGA IMRE
Éjfél

A NyugatPlusz megjelenését támogatta

Ára: 950 Ft

21003

A falban tüdő
zihál. Lüktető erek.
Álmodó szobák.

nka

Péter

(1953–2021)

Nehéz mit mondani, írni most. A nekrológ hálátlan műfaj, és a Nyugat Plusz/Most/Ma (időrendben visszafelé haladtam...) független irodalmi műhelye, baráti szövetsége, értékörző és értékteremtő fóruma, avagy: a periodika, a lap, az újság, az orgánum (a kinek-kinek tetsző elnevezés aláhúzendő!) „örökös” olvasószervezője, Spangél Péter 2021. május 26-án elhunyt.

Lapunk előző számát még teljes egészében ő korrektúrázta, a sorokat szinte szeretve dédelgetve gondozta, olykor azonban a közös küldetést féltve, egy-egy szerzői túlzást, elírást, hibát kegyetlenül büntetett is. Annak ellenére, hogy hablelke volt. Ám különleges erőt adott neki bölcs iróniája, kifoghatatlan humora, amellyel a világot szemlélte. Példa erre egy 2013. április 1-én (13:58) keltezett, Húsvét táján lekörmölt e-mailje, amelyet most – elnézést levéltitkunk időszakos feloldásáért, önkényes megsértéséért – ide másolok:

Üdv!

Czeizelé tömény, de jó és bravúros elemzés. Xy-t először központosítam, aztán töröltem mindent, szabad versként törjenek csak fel a szerző gondolatai, gátló központosítás nélkül. Minden vesszőért kérek egy piros tőjást. Harcos üdvözlét!

Péter

Hajlott tehát a kompromisszumokra, de nem rejtette véka alá a véleményét, ahogy persze én sem. Ha hibázott, nagyon morgósan tudtam felhívni, de jól kezelte főnöki kirohanásaimat. Hagyta, hogy én is eljussak a „poénig”, később pedig mindig észleltem, hogy azért komolyan vette a jelzéseket, az

észrevételeket, s igyekezett hibátlan-
nak lenni, miközben régen felmérte,
hogy hibátlan korrektúra nem létezik,
az övé pedig hálátlan szerep.

Olyan, mint a focikapusoké. Mert védhet valaki 120 percig kiválóan a hosszabbítással „megfejt” kupadöntőben, mint David de Gea, a Manchester United hálóőre tette 2021. május 26-án az Európa Liga fináléjában, ha a játékszer valahogy túljut a gólvonalon, onnan már nincs menekvés...

Péterrel (2010 óta) kupadöntők és/vagy operapremierek utáni napon szinte mindig diskuráltunk, akkor is, ha javában készült egy friss lapszám, akkor is, ha már leadtuk a nyomdába, vagy még az anyaggyűjtés, a „rákészülés” fázisában jártunk. Az ilyenkor szokásos mókás, epés elemzése máris nagyon hiányoznak.

A munkájáról nem beszélve.

Lapzárta, Péter nélkül? Erre bizony egyikünk se készült fel. De tudom, hogy most mit mondana nekem; szinte hallom is, ahogy közbeszól: „Tanár úr, ennek a verkleinek mennie kell! Mert sokaknak fontos, mert értéke van, mert nem tudta senki kisajátítani..., mert ez a dolgunk, na! Illetve, most már csak nektek az, pajtikáim! Vigyázzatok magatokra, jó?”

Hogyne. Köszönünk mindent, Péter!

Nem wurlitzer a verklei...

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

HOZAM	2	ÁRNY-JÁTÉK	28
Nekrológ – Spangel Péter (1953–2021)		...pietà... (Kis Pál István)	
EZERJÓ	4	búcsú (Horváth Gábor Miklós)	
Míg te játszol (Molnár József)		Kórisme/Statue victim (Bíró József)	
A begyűjtő (Csontos Márta)		VADNYUGAT	30
Üvegszemek (Lencsés Károly)		Két Perc Gyűlölet (Turczy István)	
Fordulat (Fellinger Károly)		A kasszánál (Filip Tamás)	
Kicsap szívdobogása (Hodossy Gyula)		emlékek/nulla (Horváth Gábor Miklós)	
A tenger tükröződése (Boris Kastel/Gágyor Péter fordítása)		Halál oson a városon (Nagygyörgy Erzsébet)	
Mi tudat alá süllyed (Vörös István)		Zsákutcamegnyitás/Rejtőzködés (Csontos Márta)	
ESSZÉ	7	Roppant haiku/T.M. (Zalaba Zsuzsa)	
Pilinszky János: Én árva szörny, kit páncél nyom (Czeizel Endre, reprint)		Vényekre (Kóbor Adriána)	
Zavaros álmok dicsérete (Tózsér Árpád)		Jel (Saitos Lajos)	
SZABADJÁTÉK	14	Második tétel (Horváth Margit)	
Tavaszi nyitás, Jelenlét, Nyugat (Petőcz András)		MANÉZS	33
A döntés (Szentpáli Gavallér Zsuzsa)		tárlatvezetés (Debreczeny György)	
Egy bizonytalanul őszinte vallomás... (Bali Anikó)		Álomfogó (Morkuszt Tamás)	
Forrás (Pályi Ildikó)		Óhaj után (Fábián Franciska)	
Bimm-bamm (Danyi Zsuzsanna)		A szavannán (Ternyila Pál)	
KILÁTÓ	20	Digitális munkarend (Draskóczi Ágnes)	
Picture 1-3. (Andrew Topel)		Színe és visszája/	
A Batul alma/Jól ismert barázdák (Zilahi Nono)		Olvastam, nem olvastam (Filip Tamás)	
Allan Bealy és Avelinó de Araújó vizuális költeményei		LÁTÓTÉR	35
MESEBESZÉD	25	A varázsló –	
Lilith (Erik Ondrejčka/Varga Imre fordítása)		Tőröcsik Mari emlékére (Szabó Zoltán Attila)	
Eszmélet (Hekl Krisztina)		Karoly Veress, Sculptor:	
		aki tisztelettel bánt az anyaggal (Dancs Rózsa)	
		az erdei szél (Bolemant László)	

Nyugatplusz 31.

Független szépirodalmi folyóirat

IX. évfolyam 2. szám • 2021 Nyár

Fővédnök: Konyári János 1951-2017

Alapító-főszerkesztő:

Szabó Zoltán Attila

Alapító-lapigazgató: Raffai Ferenc

Művészeti vezető: Kovács Gábor

Olvassószervező: Spangel Péter

Lengyel Mária

Grafika: Kisteleki Dóra

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Petőcz András (elnök), Bolemant László,

Kálloy Molnár Péter

Szerkesztőségi e-mail (írásművek

küldése): happycaroffice@gmail.com

Szerkesztőségi e-mail (lappal

kapcsolatos információk):

nyugatplusz2012@gmail.com

Külön köszönet Miske Emőnek és

Gulyás Györgynek.

Felelős kiadó: EREF Hírügynökségi,

Szolgáltató és Kereskedelmi Betéti

Társaság (1103 Budapest, Noszlopy

utca 52. I/3.)

Kapcsolat: erefbt@gmail.com

A Nyugat Ma első száma 2010. október

23-án jelent meg. © Szabó Zoltán Attila

Az Újnyugat Irodalmi Kör alapítása:

2012. november 12.

Nyomdai munkák: Tama Solutions Kft.

Terjesztés: Lapker Zrt. (1097 Budapest, Táblás u. 32.)

Kiemelt terjesztési pontok: Lapker Zrt. országos hálózata, Írók Boltja.

Az áruhelyek részletesen megtalálhatók a lap Facebook-oldalán.

Előfizetéssel és terjesztéssel

kapcsolatos egyéb információ:

nyugatplusz2012@gmail.com

HU ISSN 2064-2458

A **Nyugatplusz** következő száma 2021 szeptemberében jelenik meg.

Kéziratot nem örzünk meg és nem küldünk vissza. A folyóiratban megjelentetett művek csak a szerző, illetve a kiadó írásbeli engedélyével sokszorosíthatóak. Ez a nyilatkozat a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 36. § (2) bekezdésében foglaltak szerint tiltó nyilatkozatnak minősül.

MOLNÁR JÓZSEF

Míg te játszol

„Míg te játszol, én belül táncolok”.
Arcom ugyan merev, álarc alatt szenvedek,
lábizmaim azonban
a szavannákon szaladnak.

Míg te játszol, én belül álmodom,
csengő oázison járok,
jövőt kémelek,
űrből csillogó lények
tartják léptemet.

Míg te játszol, én belül dalolok,
kell a hanghoz jó torok,
s miközben oroszlánok
falják véretem,
én a világ bárányait terelem.

Míg te játszol, én a tüzet viszem,
azon sült meg kenyered,
s míg te tátott szájjal
vársz a semmire,
addig én a vers erejében hiszek.

LENCSÉS KÁROLY

Üvegszemek

Csillagköves égen botorkálva
ringatlak ölemben.
Fás indulat a szeretet. Nem eresztelek.
Görnyedve hordalak.
Hold fél karóját akasztom nyakadba.
Bábarcú lény, ki vagy te?
Ingaóra lassú moccanása.
Viaszidő hajlik.
Elsötétül a nyár, s benne
veled alszik.
Szitál az álom. Fölkavart port
hint szemeidre.
Hideg üvegszemek.
Ingatag lét, ne hintázz magányba.
Kő. Festett üveg. Fekete szén.
Kerek pupillád. Nincs benned élet,
bár arra teremtettek, hogy utánozz.
Nevet kapj, s oldd el a magány hajókötélét
az Élet nevű óceánon.

CSONTOS MÁRTA

A begyűjtő

Nem tudom, milyen az éjszaka,
s álmomban, ha a szoba eltűnik,
mikor áll be a csönd, meddig tart
az a semmibe szárnyaló állapot,
melyben visszatérek a Sokorói-
dombvidék lankáira, lebegek
a fűszálak között, s könnyedén
ugrálok a Cuha-patak partján,
talpamat nem sebzi fel a kavics,
szedegetem a szirti ternye sárga
szirmait a vadvirágok között,
a koboldok visszahúzódnak az
üregek pereméről a mélyedésbe,
nem mernek ingerkedni velem,
már megszűnt a rémálom, háttal
állok a sötétnek, nem kell sündisznó-
állásba gömbölyödnöm, szabadon
nyújtózom, nézek fel az új kezdet
szörnyeteg-mentesített kékségébe,
véget ért a kanti séta Kelet s Nyugat
között, útközben nem jött a Begyűjtő,
visszatértem kis falumba, most itt
ülök egymagam, vékonyodnak a
schopenhaueri körvonalak, s érzem,
növekszik bennem a tavasz.

FELLINGER KÁROLY

Fordulat

Az idő egy autóbusz,
kegyetlenül pontos,
pár méterre lehetek tőle,
szaladok, hogy elérjem,
de nem vár meg,
indul a maga útjára.

Ám én most is megjátszom magam,
valójában nem akartam
felszállni rá,
csak azt akartam,
hogy elvigyen valahová,
hogy magam dönthessek
sorsom felett.

HODOSSY GYULA

Kicsap szívdobogása

*Tózsér Árpádnak,
a verssorért*

*A csordultig telt lápból kicsap
szívdobogása,
TÁ-TÁ-TÁ,
Csallóköz, a rejtelmes sziget
kínkeserve, őseink aranykertje,
TÁ-TÁ-TÁ,
tán, ha nem lett volna láb,
a lépért életével fizető tatár, török,
tán, ha nem lett volna
a lábban megbúvó, szülni akaró nő,
ha nem lett volna vajúadás,
tán, ha gyermek sem lettem volna,
szalmakazalban hempergő,
tán akkor én lennék?
Akkor én lehetnék én meg Te,
a víz tükrén veszteglő bárka?
Amikor a nyúlós, ragályos halál folyvást elem ugrik,
a gyilkosvírusba mártott lándzsa lelkembe fúródik,
megvilágosodik az elmém, s már biztos tudom,
csak a lápból lehet csillagokat birtokolni.
Lucifer hiába röhög, vicsorog a szemembe,
dadogok: TÁ-TÁ-TÁ, de nem félek.
A szívdobogás a láb mélyéről jön,
megközelíthetetlen, csak hallani,
mulandóságban a múlhatatlant: TÁ-TÁ-TÁ.*

KISTELEGI DÓRA illusztrációja

BORIS KASTEL (CRNA GORA)

A tenger tükröződése

A hatodik emelet folyosóján
száritott citromhéj és kávé illata
a tükörben a tenger csillan
arabeszkeket a foltos falon
gyermeki graffitik
a háttérben rengő föld
és néhány órán át
nyugodtan alszik a tükör
fénycsík se villan
és sokadszor újra
könny nyál verejték sebek
köhögés rian a törmeléken át
dugó feszül a palackban
hiszen gyógyír a lét
és azért vagyok én
hogly legyek

Gágyor Péter fordítása

VÖRÖS ISTVÁN

Mi tudat alá süllyed

Amit szívedbe rejtész,
jobb, ha rejtve marad.
Mi tudat alá süllyed,
felhozni nem szabad.

Nem az a boldogság,
hogy meghal, aki él:
a szerelembe hordják,
ami lelki szemét,

mire nincs magyarázat,
a titkok lényegét.
Hiába már az ágyad,
egy árnyék lép feléd.

Freud szakállas arcképe
mindent elmagyaráz,
ha szeretni elég lesz
egy lányt, jöhet a vágy,

nem titkos és elfojtott,
édes és egyenes,
kikerüli a gondot –
nyugodtan lélegezz,

szívd be édes teste
tóparti illatát,
föled röppen egy fecske,
lombot lenget egy ág.

Amit szívedbe rejtész,
jobb, ha rejtve marad.
Mi tudat alá süllyed,
felhozni nem szabad.

Kistereki Dóra illusztrációja

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

TABLÓ

INTERJÚK

Lira
könyv

RÓKABOLTJA

ANTOLÓGIA KIADÓ
LAKITELEK

ANTOLÓGIA

CZEIZEL ENDRE

A Nyugat Plusz I/1. számában közöltük Czeizel Endre (1935–2015) Pfaundler- és Kennedy-díjas orvos-genetikus, irodalomtörténész Pilinszky Jánosról (1921–1981) szóló esszéjét, melyet most, amikor 100 éves lenne a költő, rövidített formában újra megjelentetünk.

Pilinszky János:

Én árva szörny, kit páncél nyom

Lehetőségem nyílt az elmúlt években a költő-génuszok sorsának kutatásakor kapott eredményeimet e hasábkon közzé tenni. Megdöbbenve érzékeltem, hogy gyönyörű költeményeiket milyen mérvű pokoljárások során vajúdták világra. Pilinszky János sorsa sem kivétel.

Ki volt Pilinszky János?

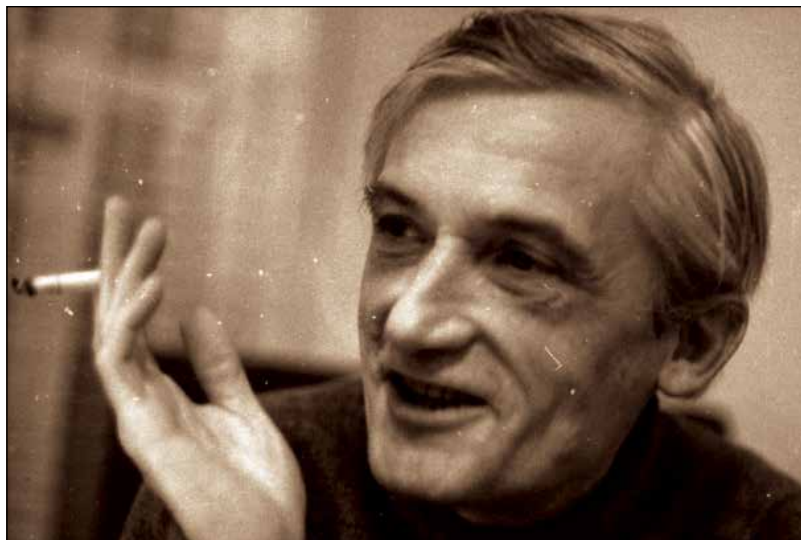
Pilinszky János 1921. november 27-én született a Budapesti Bábaképző Intézetben, és meghalt a Kútvölgyi Úti Kórházban 1981. május 27-én, 59 és fél éves korában.

Közepesnél magasabb termete (177 cm) és soványsága (átlagos súlya 70 kg körül volt) aszténiás küllemet kölcsönzött neki. Arcának artistikus vonásai pedig különleges férfiszépséggé tették. A haja szürke, arccsontjai szembetűnőek, csodálkozóan tűnő kék szemét árkok övezték, hangja a mutáló tizenévesekre emlékeztetett.

Fényképein a cigaretta szinte kötelező rekvizitum. Ahogy írta: *18 éves korom óta mint nikotinista ismerem csak a világot.* Napi adagja 30 cigaretta volt, noha gyakorta próbált leszokni e szenvedélyéről. Szeretett ágyban is dohányozni, egyszer el is aludt cigarettázás közben, és paplanja kigyulladt. Rokonai korholására csak annyit mondott, milyen jól hangzott volna a hírekben: *Költő a máglyán.* Belső feszültségének és depressziójának „öngyógyítására” az alkohol jótékony mákonyához is gyakorta folyamodott. Kedvence a cseresznyepálinkás fekete-kávé volt. Ő tudta, hogy nem ez az igazi megoldás:

*Részeg vagyok. Rosszul vagyok...
A két szoba közül melyik üresebb.*
(Sorok, 1974)

Nem volt alkoholista, hiszen amikor iszákossága miatt kórházban kezelték, nem voltak

megvonásos tünetei, tehát jól megvolt nélküle is. Csak a két üres szoba között ingázott...

Kivételesen nagy költő volt, noha kevés verset írt. Huszonöt éves korában, 1946-ban jelent meg első kötete, a *Trapéz és korlát.* A második: *Harmadnapon* csak 1959-ben, harmincnyolc évesen, de a két időpont közötti tizenhárom év alatt csupán 16 új verset írt. Alkotási képességét a külső körülmények is drasztikusan befolyásolták. 1949 után dekadensnek és vallásosnak ítélt költészete miatt hosszú időre hallgatásra kényszerítették. Csupán az 1956-as forradalom utáni enyhülés időszakában publikálhatott, de akkor is csak bizonyos újságokban. Élete utolsó hat évében, 1975 után, nővére halálát követően már nem is írt verset. Viszont a megjelent puritán, rövid, csak a lényegre kifejező versei-

vel megteremtette azt a „pilinszkys” költészetet, ami géniusszá tette.

Miért volt olyan, amilyen?

Genetikusként csodálom Pilinszky János költő géniuszát, de szeretném megfejteni ennek gyökereit. Őseinek ismerete talán segíthet ebben, ezért röviden bemutatom a családfáját.

Az apai Pilinszky-ősök lengyel származásúak, az ottani történeti viszontagságok miatt menekültek Magyarországra. A nagyapa, Pilinszky Zsigmond katolikus papnak készült, de később apja akaratának megfelelően hivatásos katonatiszt lett. Házasságra sem gondolt, de barátai fondorlatos módon összeismertették a nála tíz évvel fiatalabb Thury Ilonával, és neki nem tudott ellenállni, feleségül vette. Asszonya a jó módú és nagy hírű Thury család leszármazottja volt, hiszen ősei között található a Várpalotát védő legendás Thury György kapitány is. Édesapja, Thury János az 1848-as szabadságharcban tiszti rangot ért el, a bukás után bujdosnia kellett. Visszatérte után tanonc lett a Pozdech-féle haranggyárban, ahol annyira sikeresen dolgozott, hogy elvehette a tulajdonos lányát, és később a haranggyárnak a vezetője is lett. A cseh Pozdech József a XIX. század végén mesterségesként vándorolt Pozsonyba, majd Pestre, ahol szerszámlakatosból harangöntő lett, és megalapította a Pozdech-féle haranggyárat.

Pilinszky Zsigmond és Thury Ilona frigyéből öt fiú és egy lány (Ilona 6 éves korában meghalt agyhártyagyulladásban) született. Közülük a költő édesapja, Pilinszky János fontos számkunkra, de azért két fivére is említést érdemel. A legidősebb fiú, ifjabb Pilinszky Zsigmond híres operaénekes lett, az 1930-as években a világ legnagyobb Wagner-tenoristájának tartották. Így a Bayreuthi Ünnepi Játékokon rendszeresen szerepelt, többek között Toscanini vezénylése mellett. Az USA-ban a Columbia Records vele készítette el a világ első Wagner-operafelvételét, a Tannhäuser-t, szintén Toscanini betanításában.

Pilinszky Géza ugyancsak neves muzsikusként ismert: a Magyar Királyi Operaház zenekarának első hegedűse volt, majd Németországban hőstenorként lépett fel, többször énekelt kisebb szerepeket Bayreuthban is. Végül brácsaművészként és zeneszerzőként hasznosította zenei talentumát.

Idősb Pilinszky Zsigmond és Thury Ilona házassága válással végződött, a feleség később férjhez ment, volt férje az esküvő napján, felindulásában agyvérzésben meghalt.

S most ismerkedjünk meg a költő édesapjával. Pilinszky János jogász lett, megjárta az I. világháború harctereit, meg is sebesült. Későbbi feleségét, Baitz Veronikát a hadikórházban ismerte meg, ahol önkéntes ápolóként dolgozott. Viselkedése nagyon katonás volt, hivatásos tiszt apjának nevelési elvei és az ő harctéri tapasztalatai alapján. Postai főfelügyelőként – gyomorfekélye perforálódott – negyvenkilenc éves korában halt meg.

A költő édesanyjának, Baitz Veronikának katolikus ősei francia eredetűek, Észak-Lotaringiából vándoroltak a Bánátba, ahol az ott élő többségi lakosság miatt elnémetesedtek. Az anyai nagyapa, Baitz János, a Torontál vármegyei Kiskomlóson dolgozott kádármesterként. Nagyon híres lett egyik találmánya révén: fából készített mosógépét még Bécsben is megvásárolták. Feleségül Martin Veronikát vette, és hat német anyanyelvű gyermekük született. A két fiút korán elvesztették. A négy lány közül Erzsébet, Veronika és Mária – szüleik korai halála után – tanultak meg magyarul, majd Budapestre költözve nagy erőfeszítések árán, egymást támogatva teremtették meg életfeltételeiket.

A legidősebb volt Baitz Erzsébet, aki vőlegénye halála után belépett a szerviták magyaror-

szági női rendjébe, és hamarosan őt nevezték ki rendfőnökönek. Ez a szerzetesrend gyermekmenhelyet és leány-javítóintézetet is fenntartott. A következő lányt, Baitz Borbálát a családban Bébinek becézték. Őt azért nem említettem meg a magyarul megtanuló lányok között, mivel csak egy-két szót volt képes kidagolni magából, írni-olvasni sem tanult meg. Mai tudásunk szerint autizmusban szenvedhetett. A harmadik lány volt Veronika, a költő édesanyja. A Baitz-lányok sorában Mária volt a legkisebb. Óvónőképzőbe járt, majd varrással foglalkozott, nagyon sokat tartózkodott apáca nővére intézetében.

Pilinszky János és Baitz Veronika házasságából két gyermek született: lányuk, Veronika és ifjabb János, a leendő költő. Az autista Bébi, Veronika húga két gyermekének megszületése után, náluk lakott, ellátta a házimunkát, nagyon jól főzött, és a gyermekeknek amolyan pótanyjuk és játszótársuk lett. Baitz Mária nem házasodott meg, ő lett a kis Jancsi keresztanyja, felnőttkorában is ő viselte gondját, mosta és javította ruháit, de még napi ügyeit is intézte. Mivel ő is apáca nővére intézményében lakott, a kisleány is sokat tartózkodott náluk, életre szóló élményeket szerezve.

A családfa tanulságai

A költő ősei is jól jelzik a Kárpát-medencében történő folyamatos génkeveredést, hiszen a lengyel Pilinszky-, magyar Thury-, cseh Pozdech-, francia Baitz-ősök génjei a költőben amolyan színes kavalkádot képeztek. Hasonlóan tehát a szlovák szülők gyermekeként világra jött Petőfi Sándorhoz és a román apa fiaként született József Attilához, Pilinszky János sem igazán magyar származású. S belőlük magyar költőgénuszok lettek!

Pilinszky János személyiségét – a családi génnek mellett – a gyermekkorában ért családi hatások is döntően befolyásolták. Egyrészt szüleinek hatását tükrözi költői vallomása:

*A félelem s az álom
volt apám és anyám.
(A többi kegyelem, 1971–1972)*

Pilinszky János szerint: *Apám civilben is első világháborús katonatisztnak tűnt... egy tömbből faragták, ami egyszerre magyarazza jóságát és időről*

időre kirobbanó brutalitását... Engem tiszta erőből, válogatás nélkül ütött. Ökléről azóta is sokszor álmodom, úgyis, ahogy összetört, és úgyis, ahogy ügyetlenül megnyílván igyekezett összerakni egyetlen darabbá, olyanná, amilyenné én akkor már rég-rég nem tudtam összeállni. Sőt, a családtagok emlékezete szerint még lányának rosszasságát is fia megverésével torolta meg, mivel lányára nem akart kezet emelni.

A családi krónika arról hallgat, hogy az édesanya miért engedte át gyermekei nevelését nővéreinek. Talán ebben depressziós kedélye is szerepet játszhatott, hiszen ezt mindkét gyermeke örökölte. Veronika öngyilkos is lett, de a költő életét is megkeserítette szélsőséges kedélye. A kisleány számára anyja ezért inkább csak az álmodást jelentette.

Másrészt az őt nevelő nővérek mély valóságossága is bizonyára hozzájárult a költő istenhitéhez. Kisleányként sokat tartózkodott Baitz Erzsébet intézetében, az ő és az ugyancsak ott lakó Baitz Mária prűdsége is hatással lehetett rá. Például a szervita nővérek emlékezete szerint számára a meztelenség bűnös dolognak tűnt: nem engedte meg nekik hálóinge levételét, és a festményeken a ruhátlan angyalok felháborították.

Veronika nővére természete éppen ellentétes volt a kisleány hallgatag, szerény, visszahúzódó személyiségével: *Nővérem egy sellő szépségével uralkodott felettem, miközben én az alávettesség nyugalomával végül is oly zavartalanul növekedtem fel védnöksége alatt, akár egy üvegházi növény, amely különben elpusztulna. Élni alig éltem, de a hidegrázásig érzékeltem mindent, amit velem tettek, s főként, ami körülöttem történt. Ebből adódóan: Az én hibám nem a túlzott önállóság, hanem sokkal inkább az önállótlanosság volt. Igazából önálló csak írásaimban voltam, akár a legnagyobb kockázatok árán is – és helyesen. Nővére öngyilkossága újabb sebet ejtett a költő lelkén, amit csak súlyosbított, hogy ő találta meg tetemét. Ezt követően, 1975-től kezdett intenzíven inni, és mint utaltam már rá, verset sem írt többé.*

Említést érdemel még a Pilinszky család több tagjának zenei talentuma. Két Pilinszky nagybácsi neves muzsikusként ismert. Az apai nagymama, született Thury Ilona második házasságából származó két gyermek is muzsikussá lett. A költő nővéreinek a fia, tehát unokaöccse (Kovács Márton) is zenészként dolgozik. Pilinszky Jánost gyermekkorában a zene nem

érintette meg, pedig jó hangja volt, és szerepelt az iskolai énekkarban is. Tanították zongorázni, de komolyabb siker nélkül. Felnőttkorában viszont az 1960-as évektől a zene legfontosabb szellemi élvezetévé vált. Különleges hatást keltő versmondásában sajátos orgánuma is szerepet játszhatott.

A genetikus azonban elsősorban Pilinszky János költői génuszának eredetét kutatja. Pilinszky János is tudta: *...az én formám is a génjeimben van megadva és a forma képes létrehozni azt az egyént, azt a tartalmat, amit... egy mű megtestesít.* A genetika tudományának azonban ennél konkrétabb magyarázatra is szüksége van. Pilinszky János kivételes költői adottságaira is, mint a többi költő-génuszéra, a gejszír-modell jellemző: a semmiből jött (hiszen őseiben a költői tehetségnek nyoma sincs), az egekbe emelkedett, majd kihunyott (ez, gyermeke nem lévén, nem is igazolható, de nővérében és annak gyermekeiben sem mutatkozott meg a költői tehetség). Mindez látszólag a genetikai eredet ellen szól, pedig egyfelől a tizenéves Pilinszky Jánosból is úgy tört ki ez az adottság, mint a vulkánból a láva, Ady költészetének megismerése után. Másfelől családtagjai és pedagógusai közül senki sem serkentette költői pályaválasztását. Sőt, amikor ezt bejelentette családjának, rendfőnök nagynénje fel is pofozta...

A genetikai betegségek döntő többsége is egészséges szülők gyermekeiben fordul elő. A 25 000 génpárunk között hordozunk mintegy öt olyan hibás gént, ami betegséget okozna, és öt kivételes adottságért felelős gént. Ezek hatását a génpár másik tagja elnyomja, ezért hatásukat „lappang”. Ha azonban véletlenül olyan nő és férfi nemz gyermekeket, akik a kromoszóma azonos helyén hordozzák ezeket a hibás vagy szokatlan géneket, akkor 25%-os eséllyel ők gyermekükbe ezeket átörökíthetik. S ilyenkor, ahogy szokás mondani: derült égből villámcsapásszerűen beteg vagy génuszpalánta gyermekük lesz. Minden ötezredik szülőpárban fordul ilyen elő, és feltételezésem szerint ilyenek lehettek Pilinszky János szülei.

Pilinszky János költészetére azonban a nevelőanyjának számító Bébi autizmusa is hatással volt. Ezt maga a költő is felismerte: *...ő volt legtöbbször velünk... egy nagyon-nagyon redukált nyelvet beszélt, talán szegényesebb nyelvet, mint a gyerek... azt a néhány szót viszont, amit mondott, azt rettenetes intenzitással mondta... Én az ő nyelv-*

vét beszélem, valójában az ő félig artikulált dadogása az én anyanyelvem, költészetem forrása.

Személyiségünk alakulásában a szüleinktől örökölt gének csak azt az adottság-birodalmat teremtik meg, amiből – a minket ért külső hatásokra – képességeink később kialakulnak. A külső hatások között különösen nagyon fontosak az agyunkat korai fejlődése során ért benyomások, mivel ezek öntudatlanul vésődnek belénk, meghatározva későbbi életünket. Pilinszky János költészetére ezért lehetett döntő hatással nevelőanyjának autisztikus nyelvezete.

A génuszok sajátos személyiségének másik gyökere szélsőséges kedélyükben keresendő. Pilinszky Jánosra is jellemző volt a mániás-depressziós kedély. Volt, amikor mániás, lázas ihletettségben alkotta meg sajátos nyelvezetű költeményeit. Ő maga így jellemezte ezt az állapotát: *...elkapott a gépszíj! Gátszakadásszerűen megindultam; már elkapott az írásnak az a „megismerő” láza, ami... villámütésképp megszáll; délután kezdtem írni, és reggel ötkor arra eszméltem, hogy már süt a nap; túlpörög az agyam; ilyenkor az volt az érzése, hogy részeg, és aludni sem tudott. Az ilyen izgalmi állapot, feszültség oldására a cigaretta kitűnően alkalmas, de időnként az alkohol is segíthet. Az agy túlzott intenzív igénybevétele az idegrendszer kimerüléséhez vezet, amit a művészek alkotói válságként élnek meg, mivel írásra képtelenek fáradtságuk, szellemi benuvátságuk, depressziójuk miatt. Megint Pilinszky Jánost idézem: *...rettenetes és mármár meddőnek tűnő erőfeszítések; robbant sokkszerűen a depresszió; rettenetes érzés volt „viszacsacsúsznom” a depresszióba.* A Naplójában olvasható 1964. június 10-én: *A tegnap éjjel romokban talált. Nem tudok írni többé... Ezzel magányos életem csődbe jutott, de azt is mondhatom, hogy már semmi se takarja el, állja el a halálomhoz vezető utat.* Erre volt is családi hajlama, elég nővére tragédiájára utalni: *Hordom a közös keresztet Erikával.* (A családban így nevezték Veronika nővérét.)*

Mindezek – véleményem szerint – levezethetők őseinek és gyermekkorának ismeretében, és talán jobban érthetővé teszik költészetének gyökereit is. Van azonban sorsának egy olyan tragikus vonulata, amit megint csak ismerni kell Pilinszky János életének és költészetének értelmezésekor.

Nemi orientációs eltérése

Tizenéves korában szembesült azzal az alkati adottságával, amire egyik versében is utalt:

*Csupán titkának természetét sejtem.
 Ma már gyanítom, ez az egyetlen rossz.
 Lehetek gyilkos, homoszexuális, ...*
 (Kenyér, 1974)

Erről második feleségének, Ingrid Ficheux-nak is vallott: sokáig gondolatban, tehát a vonzalom szintjén a férfiak érdekelték. Hat-nyolc éven át szerelmes volt egy férfiből, aki nem is tudott erről. E homoerotikus vonzalom azonban kínzó volt számára vallásossága miatt, ezért bűnösnek érezte magát. Éppen ezért küzdött ellene, meg akart felelni a társadalmi elvárásnak és istenhitének.

A zsidó származású Márkus Anna festőművészt 1953-ban ismerte meg, és 1955. október 12-én polgári házasságot kötöttek. Néhány hónap múlva azonban elváltak, amiben a költő latens nemi orientációs eltérése, illetve ezzel kapcsolatos nemi elégtelensége játszhatott szerepet. Felesége 1956-ban Párizsba emigrált, és Anna Mark néven ismert művész lett.

A költő 1970-ben találkozott először a házasság Jutta Scherrerrel, a Párizsban tanító, német származású vallástörténésszel. Viszonyukról kíméletlen őszinteséggel vallott egyik versében:

*Rühes ebek, vérzünk a párnán.
 Gyönyörűek vagyunk.
 Azután csak ügyetlenek...*
 (1970. december 22., 1975)

Pilinszky szerette volna kapcsolatukat rendezni, de mivel Jutta Scherrer nem volt hajlandó

Magyarországon élni, komolyan foglalkozott a disszidálás gondolatával is. Viszonyuk később megromlott, mégis szakításuk után a költő 1976 februárjában idegösszeomlással kórházba került.

A költő a gitárművésznek készülő Ingrid Ficheux-t Párizsban ismerte meg 1978-ban. A huszonegyéves nő és az 57 éves férfi azonnal egymásba szeretett. A lány is különös személyiség volt, dadogott, és gyakorta szenvedett depressziói miatt. Egymásra találásuk után vállalta Magyarországra költözését, 1980. június 22-én volt egyházi esküvőjük. Pilinszky János azonban 11 hónappal később meghalt.

Pilinszky János szeretett volna gyermeket, éppen ezért sokat foglalkozott az örökbefogadás gondolatával is. Sőt, már előkészítette egy kislány adoptálását, de végül nem volt türelme és energiája a bürokratikus út végigjárására.

Pilinszky János nemi orientációs eltérése, illetve ennek következményei jól érzékeltetik a homoszexuális férfiak sorsát. Az 1990-es években a homoszexuális hajlamért felelős géneket is azonosították az X nemi kromoszómában. Ezek az anyákban lappangnak, de ha átörökítik a fiukba, akkor bennük az Y nemi kromoszóma nem képes hatásukat elnyomni, és e hajlam megnyilvánul. Ők erről tehát nem tehetnek, mint ahogy arról sem, hogy milyen vércsoporttal jönnek a világra.

Az ilyen veleszületett hajlammal megvert fiatal emberek előtt két lehetőség áll – és mindkettő rossz. Az egyik, hogy vállalják homoszexualitásukat, kitéve magukat a társadalom többsége megvetésének, szélsőséges esetben még a „mocskos buzi” megbélyegzést is el kell viselniük. A másik, hogy küzdenek ellene, és megpróbálnak „rendes” férfiak lenni. Mint tette ezt Pilinszky János is. A következményt Vajda Miklósnak sírva vallotta meg: *Az én szerelmi életem egy sivatag. Egy nagy semmi.* Élete e tragikumát versben is megfogalmazta:

*És egyedül a feneketlen ágyban,
 És egyedül a párnáim között.
 Magam vagyok az örökös magányban.*

Ezt az érzést fejezte ki: *Én árva szörny, kit páncél nyom* verssorával is.

(Életfogytiglan, 1975)

TŐZSÉR ÁRPÁD

Zavaros álmok dicsérete

(Naplójegyzetek 2018-ból)

■ 2018. január 3.

Tegnap este a szlovák tévé Mária Teréziáról adott egy elég gyenge cseh filmet. Csak a végét láttam, pontosan azt a nevezetes jelenetet, amikor a királynő, a csecsemő II. Józseffel a karján sírva kéri a magyar nemesség segítségét. Itt, Pozsonyban, a háttérben a vár mai, tehát egyáltalán nem korhű formájával. A filmet nézve a bántó anakronizmuson kívül az jutott eszembe, hogy a magyaroknak akkor kellett volna a Habsburgok ellen felkelni, nem 1848-ban. Ha a régi Magyarország is beszáll az akkori Bécs elleni európai „koalícióba”, játszva kivívhatta volna a függetlenségét, s talán még ma is létezne.

■ Január 10.

Könyveimet ide-oda rakosgatva kerül a kezembe az egyik legszebb, képzőművészeti legmutatósabb verskötet, az 1979-ben megjelent *Genezis*. Borítóján Albin Brunovský, szlovák festő színpompás, fára festett képe van. A képnek címe nincs, de az alkotó az egyik rézkarcának a címét nyugodtan ez alá is aláírhatta volna: *Zavaros álmok dicsérete*. Az aránylag fiatalon elhunyt, nagyon tehetséges és egészen sajátos világegyetemet alkotó Brunovský a világ teremtésének újraálmódója. Ihletői valószínűleg Salvador Dalí és Luis Buñuel, de technikája, anyaga és a képeiből áradó életérzés teljesen más, mint amazoké.

Az ő érdeklődésének középpontjában tulajdonképpen a természet permanens metamorfózisa áll, művein minden csak félig azonos önmagával, s a másik fele valami elképesztő, oda nem illő alkotóeleme a természetnek. *Theatrum mundi*jában (ez a címe az egyik albumának) egy kivétel van: a nővé alakuló természet (vagy vice versa) látomása. Ebben az átváltozásban semmi provokáló diszkrépancia nincs: a gyönyörű, meztelen, erotikára hangolt nőalakjait és a természetnek a nőhöz simuló formációit nézve megértjük, miért nőnemű a nemekkel rendelke-

ző nyelvekben a természet, mért látta a nyelvet alkotó ősember a nőben magát a természetet. – Személyesen is ismertem a Mestert. '79-ben, amikor képének a felhasználásához beleegyezését kértem, a lakására is ellátogattam, s a beszélgetésünk kb. a fentiek szellemében zajlott. S pluszban még megállapítottuk, hogy mindketten azonos évben, 1935-ben születtünk – egy időben a tibeti dalai lámával és Alain Delonnal.

Utoljára a rendszerváltás után, valamikor 1990-ben találkoztunk. Panaszkodott, hogy ismerősei, barátai most felróják neki, hogy a cseh-szlovák százkoronáson levő Klement Gottwald-képnek ő az alkotója. Mondtam neki, hogy rá se ránts, Repin egyik legismertebb alkotása egyenesen Rettegett Ivánt ábrázolja. Az 1997-ben megjelent *Leviticus* című kötetem borítóján is Brunovský-kép van, de a közlés jogának ügyében akkor már csak a fiával tárgyalhattam. A mester 1997 januárjában, 62 éves korában meghalt.

■ Február 18.

Az *Új Symposion*mal van tele a *Litera*. S ezt nem azért teszem szóvá, mert bírálni akarom a portált, éppen fordítva: ilyenkor látni, mennyire nincs helyén az irodalomtörténetünkben, s egyáltalán az irodalomról való gondolkodásunkban ez az egykor jelentős lap, hogy mennyire nem együttlakítója a mai irodalmi emlékezetünknek és gyakorlatunknak a nem is olyan régen szinte az irodalmunk „kihelyezett centrumaként” működő orgánus.

Nyugodtan kijelenthetjük: a múlt század hatvanas/hetvenes éveiben az újvidéki *Új Symposion* irodalmi forradalom volt. Avantgárdja nyilvánvalóan különbözött a párizsi *Magyar Műhely* klasszikus avantgárdjától, de azt még senki nem fogalmazta meg, hogy miben. S ami még különösebb: ez senkinek nem hiányzik, senki sem érez készletetést egy *Új Symposion*-monográfia megírására. Azaz az egykori „Szimpó” mint irodalmi iskola még nincsen megnevezve.

Egy-egy új irodalmi stílusirányzat főleg arról ismerszik meg, hogy művelőik kit (kiket) tartanak elődjüknek. A *Magyar Műhely* Kassák Lajosra építkezett, a szimpósok (elsősorban és főleg persze Tolnai, de tkp. Domonkos István is) talán Joyce-ra: a Tolnai-versnyelvet leginkább Molly Ulysses-zárómonológjának ihletésében lehet elképzelni.

Szabad asszociáció és tudatfolyam.

Azaz az egész Szimpó-iskola inkább preposztmodern, mintsem avantgárd.

■ Február 19.

Rövid négy nap alatt meghalt Tóth Elemér, Gyüre Lajos (szlovákiai magyar költők), Agócs Zoltán (mérnök, a párkányi Mária Valéria híd újraépítője, egyébként barátom, földim), Szabó Rezső (jeles szlovákiai magyar politikus, kultúrászervező, a Hét képes hetilap egykori főszerkesztője). A feleségem csallóközcsütörtöki idős nagynénje szokta mondani: Ha január ködös, február dögös. Hát az elmúlt január valóban nagyon ködös volt, és a február, ennek megfelelően...

■ Február 20.

Nyolcvan fölött az ember többnyire már csak újraolvas. Most a *Doktor Faustusszal* küzdök. Megpróbálom újra végigolvasni. Érdekes, hogy majdnem mindig ugyanott hagyom abba, a vége-hossza nincs XXV. fejezetnél, ennél a modoros és tudálékos szövegmenésnél, joyce-i, de kettős osztatú tudatfolyamnál, amelyben az egyik szólam Mephisztóé. Legközelebb már a XXVII. fejezetnél kezdem újra a küzdelmet, hisz a regénycselekmény: a zseni sikerei és egyidejű sikertelen küzdelme környezetének a szeretetéért (talán azt bizonyítandó, hogy a lángész bizonyos értelemben embertelen) tulajdonképpen egyébként is ott kezdődik. Leverkühn a Mephisztóval való találkozása után zeneszerzőként szédületes sikereket ér el, de például a megkörnyékezett nők sorra kikosa-

razzák. Van aztán a cselekménynek egy másik szála is: a második világháborúba torkolló német sors, de ez mintha nem szervesülne eléggé Leverkühn életével, s így bizonyos mértékig tézisregény-gyanússá teszi a művet.

Lehet persze, hogy csak én vagyok túl szigorú a *Doktor Faustushoz*, de mit tegyek, ha a regényt akarva, nem akarva, az általam Thomas Mann-csúcsoknak tartott *Varázshegyhez*, az *Egy szélhámos vallomásaihoz* s a *Halál Velenében*hez vagyok kénytelen mérni! S az összehasonlítások során a Faustus rendre alulmarad. Vajda György Mihály Thomas Mann-nak *A doktor Faustus keletkezése – Egy regény regénye* című tanulmányáról ír olyasmit, hogy az naivnak tűnő rafinált önmotogató – én tulajdonképpen a regény nemzetkritikáját tekintve is ezt mondanám: rafinált önmotogató. A német nép lángelmék közössége, csak hát a lángelméje a Sától való, az pedig az adósságot – nagy nemzetkatasztrófák formájában – rendre és könnyörtelenül behajtja. Vagy ott van a töméntelen sok filozófiai, történelmi, s főleg zeneelméleti eszmefuttatás! Van ilyesmi persze bőven a szerző „csúcsműveiben” is, de ami az *Egy szélhámos vallomásaiban*, s a *Varázshegyben* funkcionális, s ha nem, akkor legalább tanulságos, az a *Faustusban* zavaróan terhes, mi több: tkp. ez is önmotogató. Minek kell nekem mint olvasónak a tizenkét fokú zenekompozíciós eljárás minden csínját-bínját ismernem ahhoz, hogy Leverkühn katartikus tragédiáját megéljem és megértsem?

Emlékszünk Paul Valéry epés megjegyzésére, mikor a vers élményszerűségéről faggatták? Valahogy így hangzott: *Persze, ki ne tudná, egy mozdony megalkotásához elengedhetetlenül szükséges, hogy az alkotója, munkája közben, szintén nyolcvankilométeres sebességgel száguldjon. Ez az aperçu, ha jól megnézzük, szerzőre, szereplőre, olvasóra egyaránt vonatkoztatható. Leverkühnnek sem kell ahhoz komplett Schönbergnek lennie, hogy elhiggyük: tudja, mi az a dodekafónia. – Szóval a Doktor Faustus ismételt végigolvasása bizonytalan időre megint elnapolva!*

Tavaszi nyitás, Jelenlét, Nyugat

Amikor ezeket a sorokat gépelem, nyitnak a teraszok, újra elindul minden, élet és irodalom és művészet és hétköznapiak.

Itt vagyunk ismét, kint a szabadban, és bent a Nyugatban, köszönet, köszönet, köszönet.

A Kodolányi János Egyetem Média- és Kommunikáció Tudományi Tanszéke által indított szépirói kurzus hallgatóinak ez egy nehéz félév. Bezárva, laptopba zárva ülni az órákon, és úgy szembesülni mindazzal, ami vers, ami próza, semmi személyes, semmi közvetlenség, így létezni nem egyszerű. Az irodalom csapatjáték (is), négy fal között lenni nem vidám dolog, bár látszólag vidám is lehetne, hiszen az írás magányos műfaj, szokták mondani, a tanulás is az, és igaz ennek az ellenkezője is mindkettőre: az írás sem magányos, és a tanulás *sem* az, és így pontosabb.

A Kodolányi Egyetemen minden félévben három kurzust indítunk, egy „Líra”, egy „Próza” és egy „Próza – Dramaturgia” tanfolyamot. A kurzus vezetőjeként többször is megbizonyosodtam afelől, hogy a vers-, a próza- és a drámaírás tanulás és tanítható. Ami megtaníthatatlan: a továbblépés.

Belépni az irodalom világába nem egyszerű.

A most bemutatkozó négy szerző (*Bali Anikó, Danyi Zsuzsa, Pályi Ildikó és Szentpáli Gavallér Zsuzsa*) mindegyike többszörösen is bizonyított az órán, órai keretben. Minden esetben olyan műveket hoztak „házi feladatként”, amely művek a legjobb, legrangosabb folyóiratokban is megállnák a helyüket. Márpedig a Nyugat a legrangosabbak egyike. Ilyen módon az a tény, hogy éppen őket, ezt a négy szerzőt választottam, semmiképpen sem meglepetés.

Legyünk tehát szabadok. Lépünk ki ismét a zárt falak közül, és mutassuk meg önmagunkat. Ennek a négy szerzőnek pedig kívánjunk sikereket azon a pályán, amelyen elindultak.

Petőcz András

SZENTPÁLI GAVALLÉR ZSUZSA

A döntés

(Ernest Hemingway nyomán)

Nem mentek be a távolsági buszállomás várótermébe, pedig fűtött volt. Egy jó negyedórát dideregtek az épület előtti tetővel védett részen, mire végre beállt a városba induló busz a járatot jelölő tábla mellé. Amikor a buszvezető kinyitotta a jármű ajtaját, az idősebb asszony és a fiatal lány beszállt. Jegyet vettek, végigsiettek a szinte üres buszon, és majdnem egészen hátul megálltak.

– Ülj te az ablakhoz, Anya – mondta a lány, és közben begyömöszölte a félig üres sporttáskát az ülések feletti poggyásztárolóba.

– Nem, ülj csak te be – ellenkezett az idősebb nő, miközben levette a kabátját.

– Nincs kedvem tájat nézni, inkább a másikat választanám.

– Rendben, ahogy akarod, nekem mindegy.

Alig ültek le, a busz enyhe rázkódással elindult és kikanyarodott a főútra. Egy fiatal férfi, aki az utolsó pillanatban szállt fel, nagy lendülettel huppant le egy üres helyre a lány mellett a busz másik oldalán.

– Esik az eső, már napok óta, mintha abba se akarná hagyni – nézett ki az asszony az ablakon.

– Én szeretem az esőt, lemos mindent – mondta a lány.

– Igen, drágám, te szereted.

– Most ezzel meg mi bajod?

– Semmi, ezzel igazán semmi.

A fiatal férfi hangos szisszenéssel kinyitott egy dobozos kólát. Egy-két csepp a nadrágjára

Szabadjáték

hullott, a férfi gyors mozdulatokkal törölgetni kezdte.

– Kivegyem a vizet a táskából? – kérdezte a lány visszafordulva az anyja felé.

– Nem kell.

– Enni nem kérsz?

– Nem.

– Nem fázol?

– Nem kell babusgatnod, nem vagyok rászorulva.

– Nem babusgatlak, csak azt akartam tudni, hogy nincs-e szükséged valamire.

– Nincs.

A sűrű esőcseppek mintája mögött elmosódva látszott a mellettük elsuhanó táj.

– Jó, hogy nem kellett sokat várni a buszra.

– Igen – mondta az asszony.

– Egy félóra az út, mint mindig.

– Most utoljára.

– Együtt döntöttük el, és ez a lesz a legjobb – mondta a lány.

Az asszony az előtte lévő ülés háttámlájáról lógó, szakadt csomaghalót nézte.

– Igen, valószínűleg ez lesz a legjobb – mondta.

– Neki is.

– Neki is?

– Nem lehet mit tenni, mindent megpróbáltak.

Az asszony lehajtotta a fejét.

– Előbb vagy utóbb úgyis ez lenne – mondta a lány.

– Azt senki sem tudhatja.

– Azért ebben nagy tapasztalatuk van.

– Gondolod?

– Már egy hónapja megy ez, és nincs javulás.

– De hátha...

– Nem lehet a végtelenségig halogatni, Anya, ezt már ezerszer átrágtuk.

A lány felállt és kihúzta a poggyásztárolóból a sporttáskát. Letette az ülésre. A táska szövetét sötét árokként szelte át a cipzár. A mélyéből a lány kivett egy üveg vizet, lecsavarta a kupakját, ivott.

– Mégsem kérsz egy kicsit? – nyújtotta az asszony felé az üveget.

– Nem tudom.

– Mit nem tudsz?

– Nem tudom, hogy nem kellene-e várni, csak még egy kicsit.

– Mire?

– Hátha történik valami...

– Mi történhetne?

– Nem tudom.

– Ha akarsz, ha nagyon akarsz, akkor még biztos lehet, de hidd el, hogy nincs értelme. A főorvosnő is megmondta, hogy mindent megtettek, amit lehetett, de nincs esélye.

– Igen.

– El kell, hogy engedjünk.

– Igen.

– Méltóbb hozzá ez így. Ő is így akarta volna.

– Honnan tudod? Hiszen az elmúlt két évben szóba se álltál vele.

– Nagyon fájt, ami akkor történt... De amikor telefonáltál, azonnal jöttem.

– Akkor is, neked könnyebb, sose értettétek meg egymást.

– Ne légy igazságtalan, Anya, az apám volt!

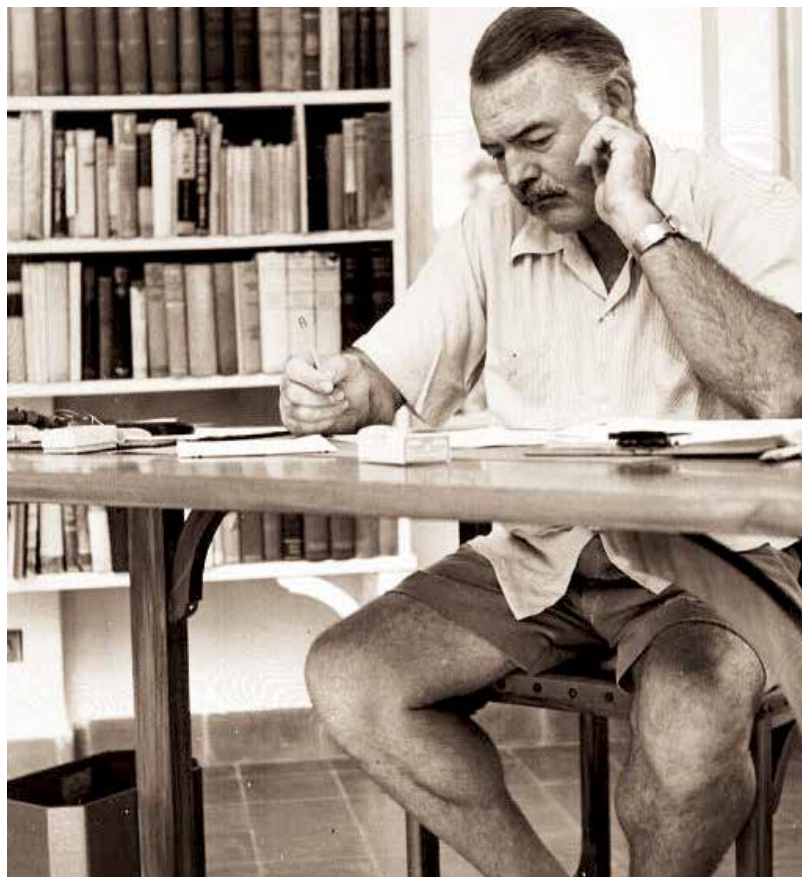
– Nem volt – még az!

– Igen, talán.

A busz élesen balra kanyarodott, a lány alig bírt megkapaszkodni a másik oldalon lévő ülés támlájában, ahol a fiatal férfi ült. A férfi felnézett és rávigyorgott a lányra, fülhallgatójából a busz motorzaja ellenére is kiszűrődött a heavy metal. A lány visszafordult, idegesen betuszkolta a vizesüveget a táska oldalzsebébe, és táskával az ölében leült.

– Nemsokára ott vagyunk – nézett a karórájára – már nem tart sokáig.

– Igen, már nem tart sokáig – mondta az asszony – már nem tart sokáig.

BALI ANIKÓ

Egy bizonytalanul őszinte vallomás Magritte festménye előtt

Magritte Betekintés című festménye alapján

Ha Magritte megkérdezné, őszintén elmondanám, mit gondolok erről a képről.
Legalábbis most így képzelem.
Azt mondanám, van valami, ami borzasztóan zavar.
Talán, hogy a tojás mindjárt legurul az asztalról.
Az asztal ferde, a tojás meg kerekded,
és ez ellentmond mindannak, amit a gravitációról tudok.
És tulajdonképpen azt sem értem, miért olyan halottszürke a fal.
Már ha Magritte egyáltalán falnak szánta a háttérét.
De a férfi ünneplőbe öltözött, és ez igazán tetszik.

Ha megkérdezne Magritte, azt mondanám: ez a kép az ünnepről szól.
Legalábbis most így gondolom.

A férfi a képen a tojást nézi.
Csak ő van jelen, meg a tojás, minden más lényegtelen.
A férfi keze önkéntelenül mozdul,
először csak maszatol, foltokat petyegtet a vásznon.
A folt egyre terebélyesedik, míg széles szárnyú madárrá változik.
Azahogy én madárnak érzékelem.
Magritte megengedi, hogy betekintsek az alkotás ünnepébe.

Amikor írok, mint Magritte festményén a festő, olyan vagyok.
Legalábbis most így képzelem.

Először csak a falak tágulnak végtelenné,
 aztán puha köddé foszlik a mennyezet,
 és akkor egyszer csak kilépek saját határaitból.
 Olyankor gyakran elvesztem a súlyomat.
 Mint bábruháját a pillangó, fejtem le magamról húsom.
 Azt hiszem, amikor írok, kék vagyok.
 Világos vagy türkiz. De kék.

Ha becsukom a szemem, nem tudom tökéletesen felidézni Magritte festményét.
 Legalábbis most így gondolom.

Homályos foltokban hordozom magamban,
 hogy ha szükségem lesz rá, fel tudjam idézni.
 A festmény mostanra már lényegtelen, azt hiszem.
 Ahogy a tojás a ferde asztalon vagy a szürke háttér.
 Az alkotás ünnepét viszem magammal.
 Az én alkotásom az írás.
 Addig rakosgatom egymás mellé a betűket, míg sorokká alakulnak.

Én írok, te pedig értelmezed a magad módján.
 Legalábbis most így képzelem.

Azt hiszed, ismersz, mert betekintést nyertél soraimba,
 ahogy én is betekintettem Magritte festményébe.
 De valójában nem ismersz. Ahogy én sem Magritte-et.
 És ha jól belegondolsz, már nem is vagyok fontos.
 Mire idáig érsz, megszűnök számodra létezni.
 Jó esetben szétfoszlik minden szavam.
 Csak az a fontos, amit magaddal viszel.

Legalábbis most így gondolom.

PÁLYI ILDIKÓ

Forrás

*Marcel Duchamp
 azonos című alkotása nyomán*

Szerepe egyszerű: kiereszteni.
 Nem nézni, mit és mennyit.
 Nem aggódni a kopás vagy
 a lerakódások miatt.
 Nem gondolkodni,
 nem kérdezni.

Csak hagyni,
 csak engedni
 menni.

Szabadjáték

DANYI ZSUZSANNA

Bimm-bamm...

Ma nem mentem iskolába. Megint. Pénteken még mentem, de hazaküldtek. Nem érzem jól magam.

Most csak ülök, és lógatom a lábam a széken. Tudod, nem ér le, így nyugodtan kalimpálhatok veled. Most azt játszom, hogy hintáznak a lábaim, és eltűnnek a szék alatt. Hol az egyik, hol a másik. Mintha harangoznának. Bimm-bamm, bimm-bamm... Én meg csak bámulom lehajtott fejjel. Apa azt mondaná, lógatom az orrom. Így is van. Lóg a lábam, és lóg az orrom, mert nagy fájós érzés van a szívemben.

Jó lenne most az iskolában lenni, pedig nem igazán szeretek odajárni. Én vagyok az egyik legkisebb. Majdnem utolsó a tornasorban. Csak azért nem utolsó, mert az ovi óta nőttem, és Janót hagytam. Ettől még a sor végén kell állni. Sosem látok semmit. De most szeretnék ott állni. Sokkal inkább, mint hogy fájjon a szívem.

Hajni tanító néni is hiányzik. Ő mindig mosolyog, nemcsak a szája, hanem a szeme is. Megsimogatja a fejem, és azt mondja, legszívesebben a vitrinbe tenne engem. Sokat gondolkodtam, milyen lenne, ha ott kéne ülnöm a vitrinben. Az üveg mögött, egy szobában örökké. Nem lenne az jó nekem! Csak azt nem tudom, hogy akkor miért akar oda tenni. De most inkább szeretnék ott lenni, mint hogy így fájjon a szívem.

Tomi biztos kedves lenne, ha az iskolában lennék. Mindig kedves. Meg Misi is. Janó most haragszik, mert nem akarok a felelése lenni. Ági se áll velem szóba, mert azt mondja, mindenhová követem. Pedig én csak nagyon szeretnék a barátja lenni. Olyan barátja, mint amilyen az ő anyukája meg az én anyukám. Ők legeslegjobb barátok. Na, én is olyan szeretnék lenni, de Ági nem akarja. Pedig voltunk együtt nyaralni családotól a hegyekben, és akkor nagyon jókat játszottunk.

Szeretnék most is inkább ott lenni a hegyen, a mandulafák között, a padon. Ott is kalimpáltam a lábammal. Néztam a falu templomtornyát. Szólt benne a harang.

Bimm-bamm, bimm-bamm... Én meg épp úgy lóbáltam, ahogy szólt. Ritmusra. Nekem van ritmusérezésem. Ezt a zeneiskolában mondták, amikor anya elvitt beiratkozni. Akkor nem tudtam, hogy ez mit jelent, de most már megtanultam. Amikor a hang szól, épp akkor mozdul a lábam. Ott a padon harangozott a lábam, és nem fáj a szívem.

Apu is szabadságon volt. Mindennél jobban szeretem, amikor szabadságon van, és velem lehetek. Senki nem tud úgy megölelni és megvigasztalni, mint apu. Amikor ovis voltam, hozzá akartam feleségül menni, de már okos nagylány vagyok, és tudom, hogy ezt nem lehet, és azt sem szeretném, ha az anyukámnak nem lenne férje. Mert az éppen úgy jó, hogy az anyukám férje az apukám.

Apukám egy hős. Tudom, hogy mindenki ezt mondja az apukájáról, de az enyém tényleg az. Amikor elmegy dolgozni, felveszi az egyenruháját, és én annyira büszke vagyok rá, hogy legszívesebben el sem engedném. Csak fognám a kezét, és vele mennék az iskolába. Ott ülne mellettem, és akkor senki nem csúfolna, hogy kicsi vagyok, és akkor szeretnék iskolába járni. Ezt el is mondtam apunak, de aztán megbeszéltük, hogy akkor nem tudná végezni a hivatását. Mert az van neki. Hős hivatása. Amikor hősre van szükség, akkor hívják. Ő pedig megy. Lecsúszik a hosszú csövön, a plafonokon levő lukakon keresztül, és pillanatokon belül a nagy szirénázó tűzoltóautóban száguld, hogy megmentse valaki életét.

A sziréna hangjára is tudom lóbálni a lábam. Kicsit gyorsabb, mint a harang, de hasonlít rá. Nééé-nóóó, bimm-bamm, nééé-nóóó, bimm-bamm... Képzeld! Háromféle sziréna is van! Mi már itthon meg tudjuk mondani, mikor megy tűzoltóautó, vagy rendőr, vagy mentő.

Amikor apu dolgozni van, és hallom a sziréna hangját, akkor mindig félek egy kicsit. Észrevettem, hogy anyu is fél. Főleg, amióta felrobbant az a nagy ház a városban,

Szabadjáték

és tragédia történt. Így mondták, „tragédia”! Nem meséltek róla, csak apu hetekig nagyon szomorú volt utána. Elveszítette két bajtársát. Nem akartam, hogy még szomorúbb legyen, ezért nem kérdeztem meg, miért hívják úgy, hogy baj-társ. Hiszen a baj, az nem jó. A társat azt értem. A társ elveszítése az tényleg szomorú. Amikor én elvesztettem a nyuszimat, amit apa hozott nekem, én is rettentő sokáig szomorú voltam. Anynyit azért megtudtam, hogy úgy elveszítette őket, hogy nem is lesznek meg többet. Az egész tűzoltóság kiment a temetőbe emiatt.

Azóta, ha megszólal a sziréna hangja, anya egy ideig nyugtalan. Megpróbál mosolyogni, de én látom, hogy aggódik. Ilyenkor mindig összerendezem, ha egy autó jön. Felénk szerencsére ritkán járnak autók.

Azt nem értettem, miért baj, ha jön egy autó, de a „tragédia” után egyszer az udvaron fészültem a babámat, amikor hallottam, hogy beszélgetnek anyáék a konyhában. Nyitva volt az ablak, és egyszer azt a szót hallottam, hogy „protokoll”. Nem akartam hallgatózni, mert tudom, hogy nem illik, de ez nagyon furcsa szó, és szerettem volna tudni, mit jelent. Apa azt mondta, hogy „ilyenkor a protokoll szerint parancsnoki autóval mennek ki a családot értesíteni”. Ettől sem értettem meg, hogy mit jelent az a szó, hogy protokoll, és azt sem, hogy miről értesítik a családot, de azt éreztem, hogy ez nagyon nem jó annak a családnak. Különösen, mert anyukám csak ennyit mondott:

– Istenem!

Ma nem mentem iskolába, csak ülök, és lógatom a lábam meg az orrom is. Pedig szeretnék most inkább ott lenni. Pénteken

mindenki kedves volt velem. Simogattak, vagy csak sajnálkozva néztek rám. Bebújtam a nagy orgonabokor mögé, és ott sírtam, hogy ne lássák. Már elkezdődött az óra, amikor én még mindig ott voltam. A tanító néni talált meg, és azt mondta, jobb lesz, ha hazamegyek. Itt lakunk az iskola mellett, így elengedett egyedül. Mama volt itthon az öcsémmel. Anyát nem láttuk azóta. Mama azt mondja, hogy éjjelente hazajön, csak mi akkor már alszunk. Reggel pedig korán elmegy.

Ma azért nem mentem iskolába, mert azt mondják, kell egy kis idő, hogy feldolgozzam ezt az egészet, és ne fájjon ennyire a szívem. Mert csütörtökön délután megállt a parancsnoki autó a házunk előtt. Anya rohant, kinyitotta az ajtót, és csak annyi mondott: – Jajjj, ne! Istenem! – és utána annyira, de annyira sírt, ahogy még sosem, aztán elment a parancsnoki autóval.

Akkor megértettem, mit jelent értesíteni. Bementem a garázsba, és beledugtam az arcom apa munkásruhájába, hogy érezzem az illatát. Ott sírtam akkor is, amikor mama rám talált. Megfürdetett, lefektetett, és megengedte, hogy apa ruháját odategyem magam mellé. Magamra húztam, és csukott szemmel azt gondoltam, hogy apa nincs kórházban. Itt van, és átölel. De nem bírtam elaludni, csak hallgattam az esti harangszót. Bimm-bamm, bimm-bamm.... Aztán betapasztottam a fülem, mert erről eszembe jutott egy másik hang is. Nééé-nóóó, nééé-nóóó...

Az én apukám egy hős, és meg fog gyógyulni! Én pedig újra megyek majd az iskolába.

tama
tailor made solutions

www.tamaso.hu
Kis példányszámú könyvek és
újságok gyártásának specialistája

ANDREW TOPEL: Picture 1.

ANDREW TOPEL: Picture 2-3.

ZILÁHI NONO: A Batul alma

ZILAHÍ NONO: Jól ismert barázdák

ALLAN BEALY vizuális költeménye**■ AVELINO DE ARAÚJO műve**

ERIK ONDREJIČKA

Lilith

Habár nem tudom hogyan
kifejezni ezek a szavak
neked szólnak Ádám

Talán már mindegy is
de nem tűntem el hirtelen

Az érintésed nyomán
íztől ízre
váltam anyagtalanná

Ahogy vándorolt ujjad
a tarkómtól fejemen át homlokközépig
az orron a szájig
az ajkak redőzetéig
az állon át torkomig
s a fejem abbahagyta a mérlegelést

Amikor ujjaid
talpközéptől
törzsemig simítottak
anyagtalanná lett a lábam

Amikor végül karjaimba borultál
szárnyakként emeltek magasba

A testem többi része
akkor vált anyagtalanná
mikor a tenyered akár a szobrászé
ha a valóságot modellezi
végigsimította
a valószínű hajlatait

Végül a mellkasomat
tetted anyagtalanná
araszoló hüvelykujjaid
testembe mélyesztve
s ettől megszűnt testi mivolta

Egy szempillantásig anyagtalan voltam
de aztán kezdett eltűnni a képem is

Amelyik részére nem
néztél többé teljesen eltűnt
Először a szemeim
aztán a haj ajkak arc test kéz kar
majd végül a láb is

Egy pillanatig még a fejedben voltam
de már ott sem vagyok

Most nem létezem

Nem vagyok a karjaidban
a szemedben
a fejedben
s ezekben a versre hasonlító
sorokban sem

De valahol máskor
és valamikor mintha
még itt lennék én a te
nem létező Lilithed

Varga Imre fordítása

TÖRZSASZTAL SZABÓ ZOLTÁN ATTILÁVAL
WEB TV & CULT

Nyugatplusz

HEKL KRISZTINA

Eszmélet

Téli éjszaka volt. Fönn csillagok pislácoltak, lenn, a bérházak alaktalan sötétjében részeg ember támolgott. A talponálló volt csak nyitva, ahol a férfiak magukba mélyedve itták a bort, és ették a helyi szegényes húslevest, csak ritkán, dohányozni jöttek ki.

Cudar hideg volt, a jeges szél nyitva felejtett pinceajtót csapkodott, és eldobott szórólapokat kergetett az utcán. A hajléktalanokat már napokkal ezelőtt összeszedték és elszállították, paplan-fészkeik, rongyaik az árkádok alatt maradtak. A szél vitorlaként dagasztotta a kabátomat, hátulról tolt, míg siettem haza, a meleg és barátságos garzonlakásomba. Végre beértem a kapualjba, a kulcsot keresgéltem, amikor megszólított egy nő. Nem tudom, honnan került oda.

– Elnézést, asszonyom!

Delíriumos arca az ívlámpák fényében vörösben, kékben és rózsaszínben játszott. Olyan

volt, mint a zúzmarás, kerek arcú eszkimó, egzotikus, ősi vonásokkal.

Nem volt nehéz kitalálni, mit akar. Belekoztartam a zsebembe, és kivettem belőle a fém-százast, amit a bevásárlókocsiba szoktam dobni. Tudtam, ha nem adok, szitkozódni vagy fenyegetőzni fog.

Felé nyújtottam a pénzt, ő értetlen arckifejezéssel nézett vissza rám. Ekkor tűnt fel, hogy nincs rajta télikabát, csak egy piszkos, béleletlen dzseki. Újabb érmét vettem elő.

– Be kell jutnom a kórházba – mondta, és összegörnyedt.

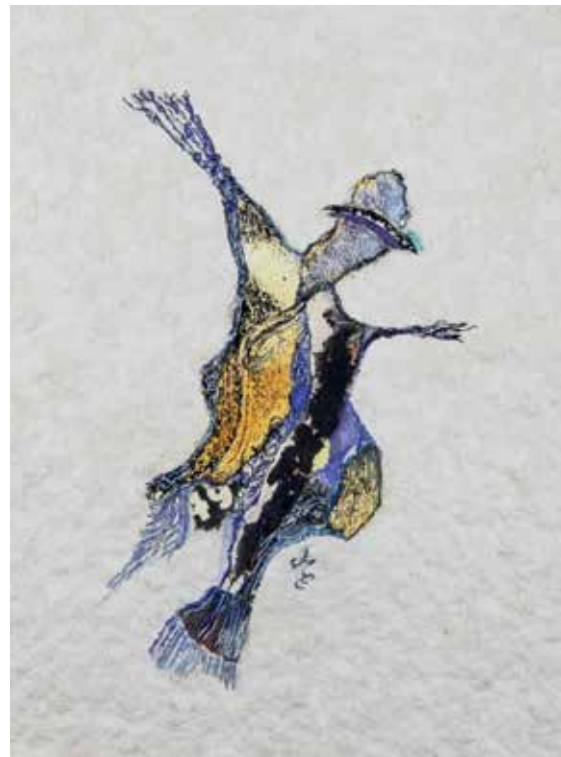
– Mi történt?

– Azt mondták, itt van valahol. A kórház.

Állott penész- és cefreszaga volt, annak még a gondolatától is viszolyogtam, hogy átkaroljam őt. A kórház a sarkon állt, és a nő szenvedett. Vigyázva, hogy ne nagyon érjek hozzá, felsegítettem őt, megfogtam a könyökét, és szépen, lassan átvezettem az úttesten. Hamaro-

MISKE EMŐ: Haiku kép III.

Haiku kép IV.

san meg is találtuk a bejáratot, rajta lepattogzott zománcú fémtáblával, betegek fogadása. Lenyomtam a kilincset, de a súlyos faajtó nem mozdult meg. Csengettem és vártam. Dörömböltem, így biztosan meghallják.

– Mit akar? – dugta ki fejét a résnyire tárt ajtó nyílásán a portás.

– Beteget hoztam, nagyon rosszul van, engedjen be, kérem!

A portás szélesebbre tárta a kaput, mindezt azonban úgy tette, hogy testével eltorlaszolja a nyílást. Mintha attól félt volna, hogy, mint két kisegér, a lába mellett titokban besurranunk az épületbe.

– Alkoholistákat nem fogadunk, menjenek a Korányiba – dörögte.

– Ezt maga nem döntheti el, beszélni szeretnék egy orvossal!

– Hiába erőszakoskodik, hölgyem. Vigye a lábát, ha nem akarja, hogy odacsukjam!

A portás nagy dörrenéssel bevágta a kaput.

Lebotorkáltunk a lépcsőn. A kerítésnek támasztottam őt, előredőlt, hányni kezdett. A csizmám is olyan lett.

– Hülyeséget csináltam, nagy hülyeséget – hajtogatta.

Negyven darab gyógyszer vett be, és ráivott. Megbánta. A tableta nevét alig értettem, többször megkérdeztem tőle. Miközben telefonáltam, a nő szép lassan csúszott lefelé a kerítésen, el kellett kapnom őt.

A mentő húsz perc után sem érkezett ki.

– Nagyon fáradt vagyok, lefekszem – mondta. Hiába próbáltam lebeszélni róla, előbb leült a földre, majd oldalára borult, térdét felhúzta a mellkasához.

Ismét telefonáltam a mentőknek, azután visszarohantam a kapuhoz, elkezdtem ököl-

lel ütni. A portás nem nyitotta ki. Amikor már sajtogott a tenyerem éle, lábbal rúgtam és üvöltöttem.

A taxira nem kellett ilyen sokat várni, három perc múlva bekanyarodott a sarkon. Felrángattam a földről, és odatámogattam a nőt. Amikor a kilincserít nyúltam volna, a sofőr lenyomta a központi zár gombját, majd lehúzta az ablakot.

– Hölgyem, ugye nem gondolja komolyan, hogy ebben az állapotban beülhetnek az autómbe? Ki fogja megtéríteni a káromat, ha ez a végvény becsinál? Különben is, kije magának, a rokona vagy barátnöje?

Időt sem hagyott a válaszra, folytatta.

– Nem értem, hogy miért foglalkozik ezzel a trógerrel. Menjen haza, ezt pedig hagyja az utcán. Odaavaló.

A nő teste vékony volt, cipelni mégis nehéz. A sürgősségi sem volt messze, pár utcával odébb. Úgy számoltam, tíz-tizenöt pihenővel megoldható, ha a szervezete kibírja odáig. Két fiatal srác jött szembe az utcán, amikor megláttak, inkább átmentek a túloldalra. Először a derekánál öleltem át, fejét nekem döntötte. Gyapjas, piszkos haja a vállamra omlott. Igazgattam lépéseit, folyton kibillent az egyik bokája, kitaposott félcipője is leesett. Megálltunk, visszaadtam a lábára. Beszéltettem, hogy ne aludjon el. Korábban általános iskolai tanár volt, magyar-történelem szakos, azután lett alkoholista, végül öngyilkos. Szégyellte magát előttem.

Fénylett a hold, mint a cigaretta parazsa. A szél átfújta a kesztyűn, sapkán, nadrágon, csontig fagyasztott. Hátamra vettem meggyötört, gyermeki testét. Megkérdezte, mi a kedvenc versem, és tiszta pillanatában elszavalt egy József Attilát.

Hangzó

Nyugatplusz

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA szerkesztésében

Megrendelhető:

happycaroffice@gmail.com

erefbt@gmail.com

Nyugatplusz 1

Nyugatplusz 2

Nyugatplusz 3

Pest-budai mozaikok

Talány Akusztik

KIS PÁL ISTVÁN (1951–2021)

...pietà...

Arcán az ötvenesek őszes borostája
ruhája elegáns de térdénél kopott
fontosságra vall a disznóbórtáska
derékszíján a mobil s a félmosoly
az a férfias arcélre szabott
ottfelejtett fajta

ide-oda tekinget majd leül a padra
szemet tükröz az ajtók sorára...
vár szinte nem is mozdul
kezében szorongatja
a finoman érezett
aprócska kezeket
szemeivel is simogatva
figyel a kendő ölelte kis arcra
Rendben lesz minden – sóhajtja
ahogy a papírok közt matat –
az úrlap a beutaló határozzat
itt jó lesz meglátod minden
csak ne hagyd el magad

...

a szoba lehetne otthonosabb elvégre
az igényes bútorzatért a kerti kilátásért
szép summát dugott a döntnökök zsebébe
mondván – *Vigyázzanak rá az isten szerelmére*
az előrendelt virágot jövő vasárnap ne feledjék
s hogy kitől kapta a névjegyből kitessék

...

visszaútján a BMV zúgása monoton
ha nem fájna mindene tán el is aludna
tenyerein a két szeg átég a csontokon
a lábsebek kínjától már a cipőt is lerúgta

aztán hogy a keresztútnál
végre megáll feleszmél...

ismerős a hely a tér
a kép mintha égne
naptúztól reszket

döbbsenten mered
az érezett kis kézre
mely fia helyett öleli
az elhagyott keresztet...

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

búcsú

tudad-e van virtuális zárandoklat
a szíved oda száll ahová akarod
lelked legmélyéről felhangozhatnak a
csíksomlyói búcsús Mária-énekek
Mária Mária mennyei szép hajnal
Szent Anya üdvözlégy te szülted a királyt

BÍRÓ JÓZSEF

Kórisme

fájdalmas már
a
vers
:
miért is ne fájna
(?)
hiszen ...

könnyes már
a
vers
:
miért is ne könnyezne
(?)
hiszen ...

dühös már
a
vers
:
miért is ne dühöngne
(?)
hiszen ...

H
E
T
V
E
N
már
a
70

(2021)

BÍRÓ JÓZSEF: Statue victim

TURCZI ISTVÁN

Két Perc Gyűlölet

Villanófény, óra indul.
Arcizom se rezdül;
allűrmentes koncentráció.
Betartani a játékszabályt.
Az üldözés célja az üldözés.
A kínzás célja a kínzás.

Egy a cél, s a célkereszt.
A mozdulat a szándékra
merőleges.
A tekintet is aláaknázva.
Itt te nem lehetsz
szőke és kék szemű.
Ép a múltad, más a logikád,
öntörvényeid szerint élsz
és gondolkozol,
tehát átmenetileg
bevégeztetett.

A kör
az esetek többségében
bezárul.
Menekülésed útját elzárja
a bomló lelkiismeret.
Elkárhozni kellene.
El, nagyon messzire.
A bűn,
ó,
hogyan összezsugorítja a szívet.

NAGYGYÖRGY ERZSÉBET

Halál oszon a városon

Ma éjjel halál oszon a városon,
számos csillagon sóhajok csüngenek.
Dacos Hold fényével tüntet ellene,
átdereng a sötét éji brokáton.
Kopott téglafal mögül imák szállnak,
föl az égig, mint aprócska kolibrik.

FILIP TAMÁS

A kasszánál

Cselekedtem és mulasztottam,
szóltam, hallgattam,
kettétörtem sok pillanatot,
néhányat sikerült összeragasztanom.
Nyomtam padlógázt és satuféket,
irtottam özönnövényeket,
aztán békét kötöttem velük,
mélyre merültem a fürdőkádban,
vendég voltam, szomszéd és tanú,
hagytam, hogy meglátogassanak a népszámlálók,
hagytam, hogy átvilágítsanak és lehallgassanak,
nagy nyomokat hagytam a képzeletben,
és kisebbeket a valóságban.
Azt hittem, elég ennyi, de most
úgy érzem magam, mint aki
a kasszánál jön rá, hogy
olyan pénzt hamisított,
amellyel már nem lehet fizetni.

HORVÁTH GÁBOR MIKLÓS

emlékek

az öregek sejtik nem biztosak benne
teljesen leépülve kell meghalniuk
futnának néha bár felkelni nem tudnak
így fekszenek a rácsos kórházi ágyon
köddé foszlott emlékeik surrannak ki
csúfondárosan a keskeny rácsok között

nulla

megszűnünk semmivé válunk köddé foszlunk
lenullázódott beteg sejtek halmaza
leszünk leépült lebomlott tehetetlen
félteve őrzött emlékeink úgy elhagynak
mintha sohasem történtek volna velünk
az utolsó pillanat vagy ez az első

CSONTOS MÁRTA

Zsákutcamegnyitás

Lépcsőket vágtam a teremtésbe,
s most látom, a legfelső már
nem vezet sehova. Félek vissza-
menni a teremtetlenbe, vissza
a semmibe, vissza az üresség
zónájába. Vajon élvezném,
ha az illatuktól megfosztott
virágok sziromágyán lesüllyednék
az Istentől elnyert nemlétebe?

Itt ülök az elvesztett álmok
szövetén, próbálom helyére
tolni az elbukott Napot.
Most már szégyelli magát bennem
a gyűlölet, egóm már nem áll
a szeretet útjába, nem állít
csapdát, akadálymentesíti az utat.
A Szent Könyvben nem vágom fel
a lapot, nem akarom tudni a
történet végét. Hagyom, hogy
győzzön a képzelet, inkább elindulok,
s engedem kezembe simulni
a szirmokat bontó varázsbottot.

MISKE EMŐ: Haiku kép V.

Rejtőzködés

*Éles kövek között árnyékom csörömpöl,
Fáradt vagyok. Kimeredek a földből.*
/Pilinszky János, Apokrif/

A levágott szőlővenyigék,
az avarba halmozott hangyatojások,
a visszatérő megújulást akadályozó,
csendbe ásott csapda-kapu,
a résekbe fészkelő fájdalom...
a vakmerő döntések elfogadásával
a lélek ugrál a szuronyokon.

A soha át nem élt nyaralások,
a barikádokon túli lehetőségek,
a tudat, hogy nem tartasz órát
a házban, mégis üti majd az utolsó.
A legnagyobb rejtély benned Isten...
Illatát töltenéd léted poharába,
de csak szegényfolt maradsz a köveken.

A felszakadt világburok,
a leszögelt ajtók kinyitása,
a hatalom féregszaporulata
nyomul, nem látni a szirén szemét,
a mentőcsónakban nem Odüsszeusz ül...
az érkező már nem a fekete sereg,
fel akarnak falni mindenestül

ZALABA ZSUZSA

Roppant haiku

Telt kancsó se ér
Többet ma már ó Uram
Az ígéretnél.

S lám vagyunk megvagyunk.
Könnyezünk helyetted is.

KÓBOR ADRIÁNA**Vényekre**

Földi halandók vagyunk, és nem hívnak égi halhatatlanok.
 A lényegeket: nem dolgok, a dolgok lényege: nemlétező.
 Aztán a párkány mellől odaszólok neked – te
 patkányszőr mellényben, én mezítelenül –
 Figyelj, csoda, már megint parkoló után kutatsz?
 Aztán emlékül összehajtogatom neked
 az üres szobát, a lelket, amit ma magad mögött hagysz
 majd, öntudatlanul. Mindenképp utánam szólsz még:
 „Engedd ki a kádból a vizet. És tedd félre a dugót.”
 Mintha nem tudnám, honnan fúj a szél, s hová
 halad a víz, testhőmérséklete kevesebb ma is,
 gyurmafigurákat dobál maga elé és után,
 nehogy elfelejtse az utat. Én az udvaron pingpongozok,
 mire a felügyelő a ház előtt megkérdi, én vagyok-e.
 Ki más lennék? S mégis elgondolkodom: én vagyok-e,
 s vagyok-e és hogyan.
 Házunk előtt hülye Renault-od hiába vesztegelt.
 Senkinek sem számítottál, a furcsa jövőben
 parkolócédulák nélkül, feldúltan,
 ahogy kifaroltál a földúton,
 s mint egy régi szamár, elhajtottál.
 Nem tudom, mennyi bort vettem épp. Tizenkét literes
 vizeskannákban rejtegettem forradalmi beszédeim,
 verseimet, meg ne bántsalak valamivel, ami
 számomra: kimért. Aztán mégis vissza-
 jöttél, lett hol aludnod és enned. Neked ez volt a szeretet.
 A semmiségből mindent csinálni, és megköszönni,
 hogy épp nem halsz éhen szeretetétéségedben.
 Engem viszont kiéheztettél.
 Üres udvar. Farolás.
 Nem lehetek forradalmi, hiába is mondom:
 nem ismersz.
 S az ismeretlenekben kidobott üres ágy, az útszélien,
 az összes átázott cucc a pincében, ennyi
 maradt, a semmi az otthonunkból,
 épp úgy, ahogyan kérted.
 Kételyeim sem maradtak arról, hogy
 a tárgyakkal
 semmiféle teremtmény erejük
 ahhoz képest, amit megteremtettek.
 Derült égből, morcos légből: villám csap.
 Egy eltévesztett villanykapcsoló, s a vízben tocsogva
 ez a film is vég. Szakadás. Nincs esernyőnk.
 Felkészülni a mocsár mélyén érintkező örvényekre
 nem tud. Más. Halhatatlan leltári szörnyek.

SAITOS LAJOS**Jel***Pilinszky János emlékének*

Körül vagy véve féló,
 idegen tárgyakkal.
 Nem ismersz magadra
 a legszebb napon.

Hangod, a hangod
 elnyelte a város
 iszonyú fogcsikordulása
 haragos.

Hosszú, csontos kéz nyúl
 a semmibe –

jel, egyetlen, eleven.

ZALABA ZSUZSA**T. M.**

fekete fekete fekete fehérré válik a vize
 fekete fekete fekete fehér a belseje
 gyertyaláng szíve
 lélegzete szellő
 önmaga görbe tükre
 a Teremtő

aranyló keretben

HORVÁTH MARGIT**Második
tétel**

mikor elalszom
 sötétben imádkoznak
 a jó szellemek

DEBRECZENY GYÖRGY tárlatvezetés

(kollázs)

csonthab a tortán
lővakaróba burkolt ének

szétszórt kincseim
olvasatlan falevelek
az üvegmenyországban

valamit mindig keresel
rézgaras
verset mesét novellát

fogatlan fajtársak
a létrán
a hold alatt

takaróba burkolt
tárlatvezetés
légüres bőröndök között

FÁBIÁN FRANCISKA Óhaj után

Az élet dallamát nem tudja még senki,
Mély titkok pamlagán nem jó elernyedni,
Isten sugárútját amikor nem látni,
Felviláglik bennem, így izgató bármi.

Zöld lámpa fényében tanultam a Napról,
Vártam már a hajnalt, bódultam a szagtól,
De mire kikékölt, megnyomott a bánat,
Ami még az éjbe vissza-visszavágyat.

Sikamlós az utca, megcsúsztva a járdán,
Ledérebb lényemért testem üt, mint járvány.
Miert kellett éjjel kisgyerekek lennem?
Túllőve a célon, óhaj után mennem.

MORKUSZT TAMÁS Álomfogó

Félek a sötétben.
Mert azt mondták,
csak a fejemben létezel.
Figyelsz csöndben,
és vársz.
Besurransz,
mikor nyílik a rés,
egy bódult tudatállapot.
Ott, a kórtermek falai közt
sikolyaid kergetik el
a lágyan suttogó álmaim.
Aztán halk zene szól,
a rég halott sztár
velem énekel duettet.
Egy éjszakai gengszterbárban,
az alkoholtilalom idején.
Valódi film noir-érzés.
Már nem hallom parancsaidat,
hat az Álomvarázs-koktél.
Amit az éjszakai nővér mixelt,
színes apró tablettákból
és kötelesség, szájalom elegyéből.
Mielőtt az ágyhoz kötözött,
hogy mindketten biztonságban legyünk.

TERNYILA PÁL A szavannán

Vérző talajból
építék várat. Forró,
masszív erődöt.
Nem törődve a kígyók
s keselyűk hadával, mert
nyújtja rám nyelvét
a világ. Futhatok. De
el nem menekülhetek...

DRASKÓCZI ÁGNES

Digitális munkarend

(*rondó*)

Konyha – nappali – háló hármában.
Alig-kitörésként csak az internet.
Feladattól feladatig. Ösvényen araszolsz.
Olvad lélek, kitartás. S az életed.

Online óra – szün – online óra megint.
Diákat nem látsz, monogramokat kérdezel.
Gépen javítasz dolgozatot, s óráidra
szintén a gép előtt ülve készülsz fel.

És Da capo al fine – hónapok óta így.
Hiszen már alig van interakció,
mi emberi gesztusokra és valódi
offline kapcsolatra lefordítható.

Tartod magad. Keményre nő a csonthéj,
romló dioptriákat villant szemedbe a gép.
S vak diólétben motyogod magadnak:
nincs esély, hogy újra olyan lesz, mint rég.

ZABALA ZSUZSA fotográfiája

FILIP TAMÁS

Színe és visszája

A kőműves téglá nélkül épít házat,
a háziasszony megpucolja mind
az üvegtelen ablakokat.
Ketrece rácsát szétrágja a tigris,
s ha végzett, fáradtan vackára
visszadől: hiszen már szabad.

Az ár végigzúdul a városon, talpra
állítja a korábban összedőlt házakat.
Tanúk talárban mennek a bíróságra,
tekintetük zavart, hazugságaik
a végtelenben metszik egymást.

A tárgyalás után a bíró slusszkulccsal
végigkaristolja a parkoló autókat,
még a sajátját is, és úgy megy át
a mellékutcában lévő diadalív alatt,
mintha egyenesen neki emelték volna.

Talán egy ember most arra gondol,
hogy akit szökött katonák bújtatnak,
mindent túlél. A stréber magocska
pedig szólásra emelkedik, és szépen
megmagyarazza a fát, amelytől született.

Olvastam, nem olvastam

Tavaly Marienbadban
olvastam a Pekingi őszt.
Ninivében nem olvastam semmit,
viszont láttam jóllakott keselyűt.
S mert elvesztettem az álruhatári bilétát,
a sajtómban kellett hazamennem.
Nem ismert meg senki.

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

A varázsló

Törőcsik Mari emlékére

Minden hivatásnak megvannak a maga meseteri. Azok, akik kifogyhatatlan lendülettel, temérdek munkával, megtépázhatatlan hittel, évtizedekig érlelt bölcsességgel érkeznek el arra a magaslatra, amelyről – a létezés, a sors újabb furcsa, szemfényvesztő trükkje jóvoltából – ők maguk nem is igen észlelik, hogy oda eljutottak, hogy meghódították azt.

Törőcsik Mari (1935–2021) ilyen mestere, kivételes jelensége a magyar színházművészetnek. Nem véletlen, hogy Kálloy Molnár Peti mindig csodálta őt:

„Az ő »levegője«, humora, a lény, empátiája, a jelenléte megismételhetetlen csodája volt a világnak! Szinte gyerekként, taknyos főiskolásként ismertem meg őt. Fél évig volt jelen az életünkben. Ha óránk volt vele, ünnepnek fogtuk föl az egészet. Osztrovszkij Erdőjét próbáltuk. Mari általában halkán, máskor viszont nagyokat kacagva, mókásan, kedvesen, de a hibákra tüpontosan rámutatva kalauzolt el bennünket abban a dzsungelben, amit színháznak, művészetnek hívnak. Útravalót adott, de mindezt játékosan tette.

Mondok példát. A lányokkal dolgozott, és egyszer csak fölugrott a színpadra, hogy előjátsszon nekik valamit. Nem érezte, hogy ő a Törőcsik Mari. A lábam földbe gyökerezett, mikor arra lettem figyelmes, hogy szinte

szégyenlősen így szól: »na, nem tudom, hogy kell, de talán valahogy így!« Fölösleges mondanom, hogy

másodpercek alatt véghezvitte a pódiumon a csodát, majd visszahuppant a székére, mintha egy így lenne természetes.

Évekkel később meghívott egy róla szóló tévés show-műsorba vendégnek. Én akkor ébredtem rá, hogy ő valamiért szerethet engem. Hihetetlen érzés volt az egész. Amíg sorra nem kerültem, a takarásból figyeltem. Elvárásolt – legfőképp a humora!

Az este végén odajött hozzám, és átadta nekem azt a csokrot, melyet a műsorvezetőtől a színpadon kapott, s megkért, hogy vigyem azt haza a feleségemnek. Kedvesen a vállamat is megsimogatta, és kicsit aggodalmasan odasúgta: »vigyázzon a kilókkal, Péter!«

*

Részlet Szabó Zoltán Attila: K.Ö.R. – Kálloy Összes Rövidítve című frissen megjelent könyvéből.

„Ez a könyv nem hagyományos színészkönyv. A megfelelő kényszere nélkül íródott, s leginkább egy negyedszázados barátság tükrében, őszintén mesél 50 és fél esztendőről; sikerekről, kudarcokról, gyermekkorról, felnőtté válásról, »beérkezésről«.”

(Antológia Kiadó)

SZABÓ ZOLTÁN ATTILA

K.Ö.R.

KÁLLOY ÖSSZES RÖVIDÍTVE

DANCS RÓZSA

Karoly Veress, Sculptor: aki tisztelettel bánt az anyaggal...

Niagara-on-the-Lake, Upper Canada (Felső-Kanada) egykori fővárosa, a tartomány első parlamentjének színhelye. A Niagara folyó közelében fekvő kisváros a maga sokarcúságával Dél-Ontario valóságos kulturális oázisa. Elég, ha csak a Shaw Fesztivált, és a Niagara Nemzetközi Kamarazene Fesztivált említjük, amelyek tömegeket vonzottak ide nyaranta a világhírvány előtt.

Azonban volt itt – sajnos, már emlékké halványult – más érdekesség is a városkában: Dálnoki Veress Károly műterme, melynek az ajtaján csak egy aprócska tábla hirdette: „Karoly Veress, Sculptor.” A tábláskán túlpillantva, belépve a 287 Kings Streetre nyíló kiskapun, elénk tárult egy nem mindennapi udvar: hatalmas fák árnyékában szerénykedtek, illetve a tisztásfoltokon megütköző nap fényében sütkeztek a szobrok, a mester alkotásai. Szépek, modernek, némelyikük monumentális, a többiek tartózkodóbb méretűek. Kincsek kint és kincsek odabent, a műteremben is.

Utoljára 2018-ban tudtunk a férjemmel részt venni ezen a rendezvénysorozaton, amelynek művészeti igazgatója, a világhírű hegedűművész, Atis Bankas elmondta, hogy harmincöt koncertet terveztek az azévi szezonra. Augusztus 14-ére tűzték műsorukra a fesztivál szervezői a magyar délutánt *Magyar Extravagancia* címmel. A műzsák találkozásának jegyében született meg az ötlet, hogy templomok, borpincék, történelmi helyek mellé beiktassák a magyar szobrászművész, Dálnoki Veress Károly kerti stúdióját is.

A *Magyar Extravagancia* programját Kodály Zoltán *Intermezzo for String Trio* című darabja nyitotta; Spencer Martin brácsaművész két ragyogó tehetségű fiatal hegedűművésszel, Sadie Fieldsszel és Yosuke Kino-Shutával adta elő. Spencer Martin a zeneművészet doktora, virtuóz brácsaművész és karmester, egyetemi professzor és híres zenekarok aktív tagja, Európától Izraelen át Észak-Amerikáig sok helyen elismerést és csodálatot vívott ki magának. A játék

DÁLNOKI VERESS KÁROLY: Encounter

összhangja, tökéletességig fokozott harmóniája lenyűgöző volt. A következő zenedarab Kodály különleges hangszerösszeállítása volt, a *Duó hegedűre és gordonkára*, op. 7. Bartók *Duó két hegedűre* című sorozatát pedig Atis Bankas és Almita Vamos játszotta el nekünk.

A szakirodalom szerint Bartók Béla ezeket a darabokat nevelői céllal írta, hogy bevezesse a hegedűlni tanulókat a szabadon recitáló népdal, a kontrapunktikus formák és a modern zene előadási titkaiba. Azonban csak vérbeli, érett művészek előadásában kelti azt a hatást, amely egybehangzó a halhatatlan magyar zeneszerző szándékával.

Roland Vamos, a zenetudományok doktora, az Oberlin Conservatory hegedű- és brácsaprofesszora, nemzetközileg elismert előadóművész volt az egyetlen olyan muzsikusként, aki nemcsak magyar hangzású nevével, hanem magyar gyökerekkel is kötődött a hangverseny témájához. Zongorán Graig Wintas kíséerte.

A hangverseny után következett a stúdiótúra. A holland anyanyelvű, ám a magyart töké-

letesen beszélő művészfesés, Margó a mester szobrainak környezetét virágkölteményekkel tette tökéletessé. Amit a szellem begyűjthet egy fedél alá, hogy világpolgárként és modern gondolkodású, de szuperérzékenységű művészként megélhesse a világot, azt mind együtt láthattuk a szobrász lakásában. Hagyományok és modern életforma tipikus ötvözete volt ez az otthon, amelyet Margó, a feleség, mint e század vég modern Aletta van der Maetje, az alkotó férj lelkében fakadó „dallamot... kísérve halkán” (Áprily Lajos) őriz büszkén magyarul, hollandul és angolul.

Veress Aranyosgerendről indult, a papi ősök melengető fészkeből. Kolozsvártól Marosvásárhelyig, Tordától a háromszéki Dálnokig egész Erdélyt szülőföldjének tartotta. Boldogan mesélt a gerendi kastély fekvéséről, felidézve családi anekdotáját is az istentiszteletre induló lelkes nagyapáról, akit kedvenc libája és az egész falu lakossága kísért vasárnaponként otthonától a templomig.

Később Budapestre kerülve bölcsészhallgatóként magyar irodalmat tanult, miközben eredendő művészi hajlamát versírásban vezette le. Egészen korán kezdett verselni, de már gyerekkorában formálgatta az anyagot is. Az 1956-os szabadságharc leverése után Hollandiába menekült, ahol megnősült, és ahol három fia született. Az új, választott hazában tanult szobrászatot, de inkább Isten adományát, a tehetségét mondta életútját meghatározó tényezőnek. Kanadába már elismert szobrászművészként érkezett családjával. Monumentális szobrai több ontariói város közterén láthatók. Az alkotások a táj, a környezet jegyeivé, alkotó, formáló elemeivé váltak.

A művész, családja körében

DÁLNOKI VERESS KÁROLY: 151. zsoltár

Veress Károly kifejezésmódja első látásra egyszerű. Ám egyszerűségének csalóka látszatában bonyolult szobrászi beszéd bújik meg. A semmiből is képes megteremtteni azt a művészi univerzumot, amelyben otthonosan van jelen a honfoglaláskori pogány hiedelemvilág visszarezgése a modern élet lelket próbára tevő kihívásaival. Hollandia modern európaisága, Kanada felszínes problémátlansága sem feledtette vele gyermekkorra Erdélyének édes-keserű emlékeit, a szülőföld lelkiségét.

Nem mentes ez a sajátos alkotói világ a XX. századi holland művészeti iskolák hagyományaitól sem. Az egyik legfontosabb iskola kiváló alkotója, híve, a festő Pieter Cornelis Mondriaan (1872–1944) plasztikus matematikának nevezte művészetüket. Társaival együtt azt vallotta, a természet lényegéhez csak úgy juthat el a művész, ha a formát leegyszerűsítve új formákat teremt, amelyek a természet alapvető ritmusának lényegi kifejezői. Ez a csoport volt a

De Stijl (A stílus). Akik idetartoztak, célul tűzték ki a tiszta művészi formát, amely képes megváltoztatni és egyesíteni a világot egyfajta szellemi, intellektuális szférában.

A szobrászatban Georges Vantongerloo (1866–1965) gondolkodott hasonlóképpen. A tudatalattinak, az ismeretlennek illyenszerű feltárása öntörvényű univerzumot teremt, ám tudjuk, ez korántsem előzmény nélküli a kultúrtörténetben: Galileo, Vasco da Gama, Leonardo da Vinci kísérletei, újításai jelentik ennek a modern kori, nagyon is modern képzőművészetnek a kezdeteit. Bizonyosságául annak a tételnek, miszerint az igazi műalkotásnak illusztrálnia kell a mindenkori csatát a művész, az anyaga és az ábrázolandó valóság között, és ez a vívódás soha nem a felszínességre rezonál, hanem az érzékelhetőn túl lévő lényegre. A gondolat vala-

hol összecseng Platón filozófiájával, aki szerint az utánzó művészet rossz; az egyenes vonalak és körök mindig szépek, és egy olyanfajta gyönyör kiváltói, melynek nincsen semmi köze az érzéki tapasztaláshoz.

Nos, Veress Károly (1935–2020) szobrairól elmondhatjuk, hogy majdnem puritán módon tiszták, egyszerűek. Felületei simák, szinte simogatók a belőlük áradó és a bennük munkáló emberi teljesség melegétől. Sokféle anyagot használt, ám minden esetben végtelen tisztelettel bánt velük. A végleteleg lebontott formákból kialakított szoborkompozícióin felfedezhető az északi lapp életformára utalás éppúgy, mint a sámánizmus vagy a kanadai indián művészet hatása. Fém, márvány, üveg, bőr lényegült át az ő műtermében esztétikai üzenet hordozójává.

BOLEMANT LÁSZLÓ az erdei szél

(szemlélődés)

fölöttem a koraesti szél érdes suhogása,
mit túlevelével a ringó törzs magára tűz,
nem szűnik, s e láthatatlan fóliasátor-fedte
hangárban már-már elszabadul... a szél vadul
csapkodja a tér képzelt ajtószármait.

az utolsó fénysugarak már elhajlottak a
lengő ágak kérgein, irányukat ők maguk
sem bírják, csak kószán csüngenek a tűkről
vagy levélcsokrok kosarában ülnek,
mint a süllyedő nap báva mosolya.

a dombok felett átnyúló felhők széles sávokba
gyűltek, s mint kék-fehér-szürke küszöb lebegnek
a Nap alatt, s a képzelt hegycsúcsaik havas bórere
kiülő lágy csillanásaikat a lehülő szélben
súlytalanul kiszúri az érkező est matt pora.

(BOLEMANT LÁSZLÓ felvétele)

VÁLTSON DIGITÁLISRA!

Olvassa a Nyugat Plusz magazin digitális változatát!

your digital media
Dimag
dimag.hu

interaktív
tartalmak

folyamatosan
bővülő kínálat

IPad, PC, OSX
Android, Win8

FIVE INTERNATIONAL KFT. // UGYFELSZOLGALAT@DIMAG.HU

GAÁL TIBOR T-BOY
Velemi emlék
– hódolattal Törőcsik Marinak (1935–2021)